

Alfa - Beta

**TRA LA MONDO**  
**PER BICIKLO**



Suplemento  
de

La Juna Penso - F 47340 Laroque Timbaut

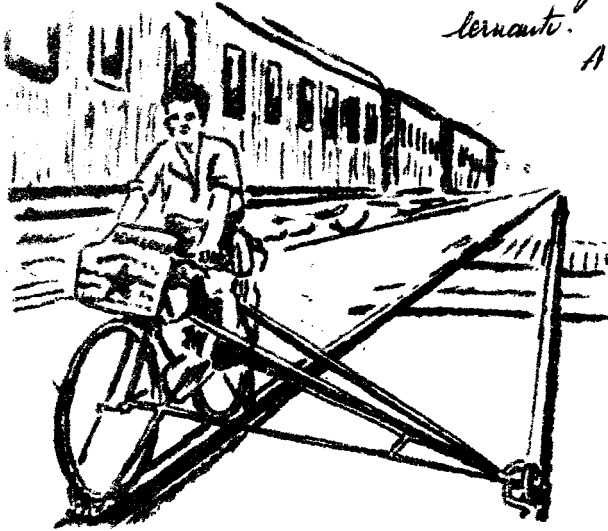
N-ro 100 B --- 1,50 FF --- Sept. 1974

Alfa - Beta



*per sporta ekzemplo - per esperanto. Treun -u H<sup>on</sup>  
su dedikas al plej meritinta  
lernanto.*

*A.B.*



**TRA LA MONDO**

**PER BIKIKLO**



Suplemento  
de

La Juna Penso - F 47340 Laroque Timbaut

N-ro 100 B

Sept. 1974

## Biografio de la aŭtoro

Mi naskiĝis laborulido kaj proleta laborulo restadis mian tutan vivon. Pro tio kaj ankaŭ pro la mondmilito mi ne povis longe ĉeesti lernejon. Jam de la 11a jaro mi eklaboris. Tial tiu unua manko suferegis min dum mia tuta vivo: la manko de instruiteco. Mi avidis lerni; tial ĉion, kion mi ne povis lerni en lernejoj, vole nevole mi devis ellerni el la vivo mem.

1913. Kristnaska datreveno. Frumatene, la junularo festis tiun tagon gaje. Mia panjo servadis ilin. Kantoj, amuzoj, jen kun frata manĝado la ĉefaj zorgoj de tiuj junaj viroj. Nudpiede mi ellitiĝis kaj antaŭ kamena fajrego partoprenis tiun familian feston.

Kvin jarojn poste, el ĉiuj tiuj junuloj (ĉ. deko) restis nur... unu, mia plej maljuna frato. Ĉiuj ceteraj, inter tiuj mia dua frato, glore estis fibuĉitaj ... por patrujo.

Dum la militperiodo, en la lernejoj mankis instruistoj. Tial alvenis por nin instrui iu juna komercstudento:

"...Tio ĉi estas stenografio, Duploje-stenografio, tute nova metodo kaj invento por rapida skribado. Kiu volas lerni stenografion?"

Kaj tiel mi ricevis la unuajn lecionojn, jam dum luda tempo.

"Lernu ion kaj vi ion scios". Tiu germana proverbo estis bedaŭrinde tro trafa por mi, ĉar la tiama socio rifuzis al mi tiun instruon, kiun mi avidis, kaj fuŝdonacis ĝin al aliaj geknaboj pli sortfavorataj ol mi.

Sola viro en mia familio kun mia jam maljuna patro, mi devis eklabori, labori, laboradi, laboregadi, por helpi mian patron vivigi la tutan familion, proletan, multnombrian familion. Ĉio mankis, krom laboro.

Preterlasi la lernejon? Neniam! Mi kromlaboris post la lernejaj horoj, dum miaj pli favorataj kamaradoj ludis...aŭ dormis.

Interalie, mi bredis bovinaron kaj, mirinde, havigis al mi tempon por studi, legi, la naturon admiri kaj atenti. Jaŭde kaj dimanĉe mi ankaŭ helpis la metiistojn

de mia vilaĝo kaj inter ili la biciklo-meĥanikiston. Por min danki, li ebligis al mi mem munti mian unuan biciklon por nevendebaj pecoj.

Hazarde okazis, ke metiisto ĉarpentisto min dungis kaj eĉ ekamis min. Pro tio li favoris mian studemon. Vintre, ĉiujn vesperojn ĝis la 23a, li instruis al mi la ĉefajn sciojn de kalkulo, geometrio kaj desegno. Samtempe li encerbigis al mi la tradician kutimon de francaj submajstroj trairi piede la tutan Franclandon por labori en la ĉefaj provincoj kaj tiel akiri kiel eble plej da scio pri profesio kaj socio.

Anstataŭ vojaĝi piede, mi uzis biciklon. Biciklo ja estis kaj restas la plej bela kaj utila invento de la moderna tempo. Mi laboris tiel en ĉiuj grandaj urboj de Francio. Cetere, tiu turista biciklado ne nur agrablis al mi, sed ankaŭ estis profitdona por mia studsoifo. Krom naturaj kaj artefaritaj momentoj, mi profitis de ĉiaj okazoj por ĉeesti vesperkursojn en Turo, Parizo, Liono, Bordojo, Tuluzo ktp.

Iom post iom mi komprenis, ke super ĉiuj kaŭzoj de milito unu el la ĉefaj estas antaŭjuĝoj kaj malscio kaj sekve egoismo, memamo, stultaĵoj pli malpli ekspluatataj de mondpotenculoj aŭ fiuloj. La amaso ankorau ne komprenis, ke sur nia tero ĉiu homo, en kiu ajn parto li vivas, dependas de aliaj kaj ke por eviti militojn, ĉu civilajn ĉu internaciajn, vole nevole ni devas praktiki toleremon kaj fratecon unu la aliajn.

Esperanton mi do lernis per korespondado dum mia militservo kaj tuj poste, en 1927, mi partoprenis la S.A.T-kongreson en Liono, kien, kompreneble, mi iris bicikle.

Tiu tutmonda kunveno estis por mi la rivelilo de la povo de internacia lingvo. Ja mi senprokraste povis rimarki, ke post apenaŭ ses monatoj da studado mi kapablis kompreni ĉion, kion oni diris, kvankam mi preskaŭ neniam aŭdis paroli esperanton.

Kelkajn semajnojn poste, en "Sennaciulo", mi legis jenan anoncon: "Juna germano serĉas alian esperantiston por bicikladi tra la mondo, al malproksima oriento".

Mi estis matura por tiu aventuro, ĉar libera kaj lernavida...

La 22an de julio 1928 mi do forlasis Franclandon kaj revenis la 28an de julio 1932, iom malsana, tute senmona kaj ankaŭ tute seniluziigita. Mi devis senprokraste reeklabori kiel ĉarpentisto. La postan tagon min trafis grava akcidento...

Mi estis apenaŭ resanigita, kiam la dua mondmilito eksplodis. Mi tamen estis edziĝinta kaj poste estis militkaptita kaj grave malsana. Pro tio mi estis liberigita en julio 1940 sed... du tagojn post mia reveno ankaŭ mian edzinon trafis akcidento, tiel ke ŝi restos kripligita la tutan finon de sia vivo. Min mem oni devis urĝe operacii. Tiel mia edzino kaj mi estis samtempe malsanegaj.

De 13 jaroj mi flegas mian edzinon, kiam en 1953 nova gravega laborakcidento trafas min. Vole nevole mi estas devigata disiĝi de mia edzino, ĉar du kripluloj kune estas neakordigeblaj.

Mi venis en Liburnon (Libourne) por labori. Kaj ĉi tie mi konis alian amikino, kiun, ve, du jarojn poste oni devis ankaŭ grave operacii. Same kiel la unua, ankaŭ ŝi restados kripligita la finon de sia tuta vivo.

Dume mi maljuniĝis, suferis senlaborecon, procezojn, domfajregon ktp. Tiuj aĉaĵoj klarigas ĉefe, kial mi bezonis tiom da tempo por kompili, netigi kaj precipe publikigi senhelpe la notojn, kiujn mi stenografis dum mia mondirado.

Por konkludi tiun biografion, mi precizigu, ke dum mia vojaĝo, mi laboris en Sovetio kaj en Ĉinio, disvendis multajn milojn da poŝtkartoj kaj precipe, helpe de Esperantistoj, organizis multajn paroladojn pri mia vojaĝo kaj pri Franclando. Post tiuj paroladoj mi ofte kantis Esperantajn kaj francajn kantojn.

Liburno, la 26an de aprilo 1970.  
(64a datreveno de mia naskiĝo)

## Averto al la juna legonto

Precipe por vi mi penadis eldoni tiun ĉi rakonton. Vere mi travivis ĉion, kion vi legos. Mi zorgas verki kun kiel eble plej da honesteco kaj sincereco. Mi estas certa, ke por vin interesi kaj konvinki ne necesas skribi mensogaĵojn aŭ fikciaĵojn.

Ve, plejofte la realeco estas pli drama ol fikcio.

En la ĉiutaga vivo la bone farita laboro, la toleremo, la solidareco kaj la pacienco estas almenaŭ tiom indaj, kiom la faroj de iu ajn krimulo, kiun oni tro ofte proponas al vi kiel kopiindan heroon.

La celo de tiu rakonto estas unue amuzi vin, vin instrui iomete kaj precipe vin instigi al pripensado rilate al ĉiuj vivtemoj.

°°

## TRA LA MONDO

## PER BICIKLO

## KAJ ESPERANTO

(ekstraktoj)

Dronsavo en Mulhaŭzo la 24an de julio 1928

Jam de tri tagoj mi biciklas de Liono. Mi alvenas en Mulhaŭzon post trairado en mirinda regiono.

Mi transiras la ponteton, kiu de dekstra flanko, de la kanalo, kondukas al placeto, en kiu dum la nuna momento svarmas multaj homoj.

Meze de la ponto, mi ekvidas boateton, en kiu sidas du junulinoj... Subite mi ekaŭdas angoran kriegon kaj fulmrapide mi komprenas dramon. Mi vidas la placpromenantojn alkuri al la kaja bordo, levi la manojn kaj helpojn postuli. Reflekse, senpripense, mi rapide iras al la kajo kaj... pluf! mi retrovas min tute vestita en la malpura akvo de la kanalo. Rapidege mi ekvidas unu el tiuj knabinoj, kiu provadas naĝaĉi al la kajo. De la alia mi ekvidas nur la brunan makulon de la subakviĝinta hararo. Mi enmergas kaj miaj piedoj eniras en molan grundon, kiu servas al mi kiel piedapogilo por elakviĝi rapide. Mi brakumas la kvaŝaŭ senvivan korpon kaj ambaŭ ni revenas aeren.

Instinkte, en lasta konservema sento, ŝi baraktadas inter miaj brakoj kaj eĉ resendas min al la fundo, duone sufokitan... Tio memorigas al mi la konsilojn ricevitaĵojn de savinstruulo; mi denove elakviĝas kaj... pardonu min, fraŭlino, mi pugnofrapegas ŝin sur mentonon. La efekto estas drasta, ŝi malbrakumas min. Tiel mi povas rekapti ŝin dorse kaj peli antaŭen al la kajo, sur kiun la ĉeestantoj grimpigas ŝin.

Alveno en Döbeln ĉe mia kamarado Posern

Mi transiras la germanan limon en Strasburgo, la 29an de julio 1928, spite mian makulitan pasporton pro enakviĝo en Mulhaŭzo, kaj alvenas en Döbelnon la 2an de aŭgusto.

Kvankam mi estas atendita, la tuta familio estas emociita. Kamarado Paŭlo Posern forestas sed li alvenas senprokraste kaj tuj ni vizitas kamaradon Ŝmidt, la kvazaŭa organizanto de tiu aventuro. Li estas la gvidanto de la loka esperanto-rondo kaj perfekte parolas france. Komprenoble, min li bonege akceptas kaj dum pli ol du horoj ni pridiskutas nian estontan iradon.

Kamarado Posern, samaĝa kiel mi, estas ankaŭ laboristo, li laboras en loka uzino kiel orpoluristo. Korekte li parolas esperanton kaj iom anglè. Li, same kiel mi, havas bonan apetiton kaj fumas pipon.

### Unuaj impresoj pri Germanlando

Ordo, pureco, higieno estas rimarkindaj ĉi tie, kompare kun Francio. Estonte mi rimarkos, ke tiuj ecoj estas ankoraŭ pli notindaj en Japanlando. Be-daŭrinde, estas nuntempe multaj senlaboruloj ĉi tie kaj tiu situacio estos baldaŭ ekspluatata de iu nomita Hitler, tiam apenaŭ konata.

10an de aŭgusto 1928. Hodiaŭ ni iris en Leipzigon kiu estas medio de eminentaj esperantistoj. Ili donis al ni plej bonajn konsilojn. (Plej multaj el tiuj esperantistoj estis pereigitaj de Hitler kelkajn jarojn poste).

Survoje ni trovis kelkajn malfacilaĵojn kaj vespere mi jam komprenis, ke P. estas neelturniĝema. Li estas flegma, obstina kaj ankoraŭ pli naiva ol mi. Sed ĉu ankaŭ mi ne havas miajn miskvalitojn? Mi volas esperi, ke iom post iom tiuj malsamaĵoj malaperos per iom da bonvolo reciproka.

19an de aŭgusto 1928. Dum la tuta nokto mi nete aŭdis la plorojn de la patrino de Paŭlo. Ja hodiaŭ ni foriros al aventuro.

Je la oka, S-ro Ŝmidt kaj F-ino Kopleka kaj ĉiuj geamikoj kaj geesperantistoj akompanas nin ĝis loko nomita Papago. Tie oni fotas nin lastfoje. De ĉi tiu monteto mi admiras belegan pejzaĝon. Je la naŭa, vera foriro: ni fine biciklas solaj. Aventuroj komenciĝas kun komunaj vivo kaj destino... ĝis Novorosisko en Sud-Sovetio.

(Noto: mi perdis la stenografian kajeron kaj tial la



ĉi-subaj linioj estas memorverkitaj).

Jam la tagon de nia alveno en Novorosiskon administraj malfacilaĵoj staris antaŭ ni. La lokaj aŭtoritatuloj ne plu volis doni vizon al mi. (Mi memorigas, ke la diplomataj rilatoj inter Francio kaj Sovetio tiam estis ankoraŭ fuŝaj).

Koncerne Paŭlon, neniam kontraŭstaroj. Oni permesis al li daŭrigi al Persio, t.e. Irano. Vole nevole ni do devis disiĝi. Paŭlo sukcesis iri en Iranon, meze de vintro. Li sukcesis ankaŭ frostegi siajn piedojn kaj oni devis lin enhospitaligi... Mi retrovis lin en Tuluzo (Francio), hazarde, en...1933.

Li klarigis al mi, ke li sukcesis tamen bicikli ĉirkaŭ la meza maro, trans Algerio, Maroko kaj Hispanio. Nun li malrapide revenas hejmen. Miaflanke, mi devis iri Moskvon por havigi al mi novan vizon.

Vendrede, la 12an de oktobro 1928

Lastajn dekojn da kilometroj, en Pollando, ni biciklas sur tre malbona, eĉ abomena vojo. La vilaĝoj estas tre malproksimaj unuj de la aliaj. Ĉirkaŭ la 13a ni atingas la landoliman vilaĝon Bodvoloczyska. Kvankam mia vizo ne plu validas de tri aŭ kvar tagoj, la policanoj min ne punas.

Ĉi tie mi nepre devas transiri la landlimon per vagonaro, tio estas regulo. Ni estas nur tri vojaĝantoj: sinjorino, kiu jam sidas en vagono, kaj ni ambaŭ.

Jam eknoktigas, ĉirkaŭ la 17a la vagonaro tre malrapide ekiras. En duonlumo mi ekvidas plugitajn kampojn kaj teraĵojn apud la flankoj de la fervojo. Ĝuste je la 17a ni transiras internacian ponteton super rivereto Zbucz. La trivagona vagonaro haltas: ni estas en Sovetunio.

Emocio min ekkaptas, ĉar laŭ la tiamaj onidiroj, ni eniras en landon de "homoj kun tranĉilo inter dentoj". Ĝi estas teruriga lando, ege misfama kaj timiga.

Soveta policano anstataŭas la polan, interŝanĝante kun li cigaredon kaj manpremon. Subite, kun mirego, mi ekvidas arbojn. Mi miras, ĉar en tiu regiono tute forestis arboj.

La vagonaro daŭrigas ĉiam malrapidege kaj je la

17a kaj 10 haltas. Doganisto eniras la vagonon: ni konfidas al li niajn pasportojn.

Ni povas elvagoniĝi kaj eĉ devas mem elvagonigi niajn pakaĵojn kaj biciklojn. Baldaŭ ni alvenas en salonegon puregan, plenplenan de doganistoj kaj militistoj. Unu el tiuj ĉi zorgas pri ni. Elegante li estas vestita per kakia jako, belega nigra pantalono kaj plaĉe montras belegan revolverujon.

Kiel franĉo mi devas elmontri ĉiujn pakaĵojn, ĉiujn paperojn, eĉ la plej modestan. Paulo, kiel germano, ŝuldas nenion, nenion devas elmontri.

Jen kial, kelkajn semajnojn poste, li povis daŭrigi pace, sed mi, ĉar franĉo, devis iri kiel eble plej rapide al Moskvo por havigi al mi novan vizon.

Ja mi memoras, ke, kelkajn monatojn antaŭe, la franca registaro ankoraŭ militis kontraŭ Sovetio, kiam okazis la mondfamaj ribeloj de francaj maristoj de la Nigra Maro.

La muroj estas tegitaj per afiŝegoj kaj tute meze, en honora loko, la foto de Lenino - kiun en Okcidento oni propagandas kiel tre danĝeran banditon.

Unua ekmiro: forestas hoteloj. Fervoja laboristo akceptas nin por loĝi ĉi tiun nokton en dometo, kies pureco estas "germana".

Baldaŭ nia amiko komprenigas al ni, ke ni devas fruigi nian brakhorloĝon je unu horo. De nun, ju pli orienten ni iros, des pli ofte ni devos tion fari regule. Fine estas litkovrila "ceremonio" laŭ slava metodo: ni kuŝos apud fornego, sur speciale aranĝita "grunda planko", kie dum jam frosta nokto ni povos varmiĝi.

Mi tamen restados 18 monatojn en Sovetio, el kiu mi foriros de Vladivostoko la 27an de julio 1950...

La 13an de oktobro 1928

Apenaŭ ekster la fervoja vilaĝo ni aŭdas nin alparoli de tri kvar junaj soldatoj, kaj subite tuta taĉmento nin ĉirkaŭas. La soldatoj estas ĉiuj vestitaj per longega mantelo (kapoto) dube flava, kaj unu el ili, kiu havas malgrandan triangulan insignon sur kolumo, petas niajn pasportojn.

Alia surprizego mirigas nin tute baldaŭ: la vojo forestas! Ne plu estas vojo, eĉ ne tera vojeto. Kiel daŭrigi la bicikladon en tiaj kondiĉoj? Restas nur la fervojo kaj vole nevole ni estas devigataj laŭiri la fervojajn relojn, sur piedira vojeto, kiam ĝi ekzistas. Kiam ne? Tre malfacile... Kiel eble plej rapide mi informigas kial ankoraŭ ne ekzistas vojoj en Ruslando. Respondo: "ĉar ĝis nun ni ne bezonis! Ja tute baldaŭ kaj dum ses monatoj la tuta grundo frostiĝos kaj ni profitos de la vintro por vojaĝi; dum frostegoj eĉ riveregoj malmoliĝas kaj glitveturiloj transiras ĉie, ni ne plu bezonas eĉ pontojn!"

Mi substrekas, ke nur nordanoj tute komprenas ĉi tion; ĉar por ni sudanoj, tio estas preskaŭ nekred-ebla.

Post 50 kilometroj da irado tra la fervojaj ŝpaloj mi jam ekpensis veturi per biciklo sur reloj, same kiel vagonaro. Nur post ĉ. unu jaro mia ideo estos sufiĉe matura, por ke mi efektivigu ĝin.

Mardĉ, la 11an de junio 1929

Hodiaŭ vespere mi alvenis en Kazanon, ĉefurbo de la aŭtonoma Tataara Respubliko kaj fame konata, universitata urbo. Miaj celoj: ĉiam la samaj, viŝo de pasporto kaj precipe, riparado de biciklo. Ĉi tie mi denove provos kion mi malsukcesis en Moskvo kaj Omsk: konstrui aparaton por bicikli sur fervojaj reloj kaj ankaŭ havigi al mi la permeson rajdi tiel ĝis Vladivostoko.

Por komprenigi la sekvontaĵon, mi devas iom klarigi la tiaman situacion en Soveta Siberio dum tiu epoko. De apenaŭ 12 jaroj la nova revolucio triumfis, sed, post detruo de la malnova mondo - kaj tio, ve, ne estas vortoludo - ĉio estas farenata kaj la rekonstruado disvolviĝas ĉie. Oficiale, viro kiel mi, estis konsiderata, ne nur kiel iom frêneza, sed ankaŭ kiel malsaĝulo, ne serioza kaj iom ĝena.

Tamen la propagando tuŝis la amasojn kaj, kvankam duonfrêneza, mi tamen jam trairis duone la tutan Sovetion per mia nura biciklo sur abomenaj vojoj. Kaj ĉiuj bone scias, ke mankas veturvojoj.

Krom do la amindaj popolamaŝoj, dekomence mia ĉefa subtenanto estis AVTODORO, kio en rusa lingvo signifas

"Asocio por Disvastigo de aŭtomobilaj vojoj kaj ĝenerale de modernaj transportaj rimedoj".

Por tiu asocio mi estas ekzemplo de obstineco kaj de espero por la estonta vojretaro. Krome, la akcepto, kiun faris al mi sufiĉe famkonataj turistaj kaj sportaj kluboj, precipe biciklaj kluboj, jam influis. Mi havis ankaŭ ŝancon trovi ĉi tie ne nur bonegajn esperantistojn, sed ankaŭ sentimajn, honestajn kaj viglegajn. Se la kredo levas la montojn, la kredo je mi ebligis al tiuj kamaradoj venki ĉiajn barojn.

Dank'al kaj helpe de gekamaradoj Anonimov, Trigu-  
lov, Skarajatin, F-ino Kisileva, dum tri semajnoj ni klopodis ĉe registaraj instancoj, Avtodoro kaj ŝtata uzineto je meĥanika riparo. (Ni ne forgesu, ke ĉi tie ĉio estas ŝtatigita). En tiu uzineto la laboristoj min ovaciis kaj venkis la estraron kaj direktoron, sed mi devis trovi la tutan necesan materialon... ĉe "nigra merkato" t.e. popola memstara libera merkato de brokantuloj - mi ne diras brokantistoj, ĉar, leĝe, metia negoco estas malpermesata. Finfine ĉio resumigis en tio: post kelkaj tagoj la riparejo "pruntis" al mi bonegan meĥanikiston, k-doŝ Ruŝ (Ruŝ) kun destinita nomo, ĉar ambaŭ ni impulsis la laboron... Sed en tiu laborejo mankis ĉio, eĉ marteloj. Detale mi skribis pri tiu vera gravediĝo kaj akuŝo... kaj finfine la 22an de junio, t.e. dek tagojn poste, mia aparato estis finita laŭ mia plano. Kun k-do Ruŝ kaj kelkaj esperantistoj ni tuj iris provadi ĝin sur fervojaj garaĝaj reloj. Stranga aparato... mi ne scipovis ĝin rajdi, sed knabeto, kiu tute ne scipovis bicikli, triumfe pedalis kiel ĉampiono. Mi komprenis, ke la malfacilaĵo venis de mi. Mi devis lerni utiligi mian novan inventon. Tiel mi faris kaj modifis iomete la konceptaĵon kaj kelkajn detalojn.

Dimanĉe, la 30an de junio 1929

Hodiaŭ mem mi foriris de Kazano per mia aparato, dank'al freneza helpo de F-ino Kisilova kaj K-do Anonimov, kiuj sukcesis havigi al mi la "unuan permeson rajdi sur reloj de fervojoj transsiberiaj"!

Grupoj da scivoluloj kaj precipe ĵurnalistoj feliĉe min fotis kaj intervjuis. La saman tagon, tiuj inter-

vjuoj estis publikigataj ĝis Japanio kaj Ĉinio... kaj kompreneble ili estis por mia estonta alveno la plej bona propagando. Eĉ en Hindoĉinio kaj en Siamo (nun Tajlando) tiu novaĵo eksciigis, ĉar kiam mi alvenis en Bankokon, oni diris al mi, ke mia aparato estis kopiita kaj de tiam uzata ĉi tie mem.

Ĝisvespere mi tamen sukcesis rajdi ĉirkaŭ 80 kilometrojn kaj fali du tri fojojn, precipe post pluvo, ĉar la pneumatikoj glitis sur malsekaj reloj.

Okazis al mi du tri akcidentoj, kiujn mi rakontas tagtage, sed ĝenerale, mia aparato ebligis al mi veturi ĉiutage ĉirkaŭ 100-130 kilometrojn.

La 27an de majo 1930:

Hodiaŭ sur unuopa vojo vagonaro, kiu veturis post mi, devis halti meze de glata herbejo por min ne trafi. La vojaĝantoj malsupreniris de vagonoj kaj, vidante la kaŭzon de tiu deviga halto, ili min ĉirkaŭis kaj ovaciis, postulante de mi kartojn kaj autografojn.

Je la 17a mi alvenis ĉe soveta-manĉuria landlimo, ŝtacieto n-ro 86 (Radzies), kie mi trovis - kompreneble? - esperantistinon. Kompreneble ankaŭ ĉiuj min atendis senpacience pro la vagonara haltdevigo posttagmeza... La lastaj civitanoj, kiujn mi renkontis en soveta teritorio estis... du geamantoj, kiuj amindumis ĉe ponteto de rivero (Argun, kiu estas la landlimo) meze de herboriĉa milita dorndratejo. Por mi tiu vidaĵo estas simbolo de venko de vivo super morto, ĉar en ĉi tiu loko mem, kelkajn monatojn antaŭe, okazis terura batalo inter soveta kaj ĉina armeoj.

De ĉi tie mi bone vidas la urbon Manĉurio, kiu aperas sur monteto norde. Kaj la unua homo, kiun mi renkontas mire estas... japana observanto, kiu senprokraste telegrafas mian trairon al Japanio... La rezulton mi baldaŭ travivos... Ĉu hazardo? Mi ne kredas, ĉar kiam mi alvenas en Harbinon (Harbino tiam estis la ĉefurbo de Manĉurio duone okupita de sovetanoj kaj de japanoj) homamaso, eble inter 2000 kaj 3000 da scivoluloj, jam atendis min, ambaŭflanke de la fervojo kaj ovaciegas min. Mi transiras la riveregon Sungari sur belega viadukto almenaŭ 1000m longa, kaj

kiam mi apenaŭ alvenas sur orientan bordon, la homoj amasoj min ĉirkaŭas aplaŭde. Oni eĉ iomete min puŝegas dum la ĵurnalistoj min fotas. Mi ne atendis tian akcepton: ses aŭ sep japanaj, rusaj kaj ĉinaj ĵurnalistoj sin disputas por min intervjui kaj inter ili S-ro Geno, kiu parolas france perfekte.

Vespere min vizitas unu el miaj malnovaj korespondantoj kaj amikoj, K-do Anciferov, fervojisto de transsiberia reto. Kun li min vizitas ankaŭ du francaj komercistoj, Gesinjoroj Eart.

Ĥarbino, la 10an de junio 1930

Hodiaŭ, memorinda kaj promesplena renkonto kun kvar eminentegaj japanaj esperantistoj, kiuj veturis al esperanta internacia kongreso en Oksfordo. Inter ili, la "mastro", aŭ ĝenerala direktoro de japana ĉefĵurnalo, kaj alia ankaŭ ĝenerala direktoro de tre gravega kaj impona kultura societo "Kiboŝa". Samtempe mi ankaŭ ricevis invitleteron de iu tre grava japana esperantistino: F-ino Oouada. Min ŝi invitas al Curuga, la responda haveno kun Vladivostoko.

Mi tuj diru, ke dank'al tiuj protektantoj mia akcepto en Japanlando kaj eĉ en la tuta cetero de Azio estos miriga je bonvolemo, kiu neniam dementiĝos. Kaj tamen ĝis nun en 1972 - kaj eble feliĉe - la okcidentuloj, precipe francoj, min ignoris).

Vladivostoko, la 16an de junio 1930

Tute nature kaj kompreneble mi vizitis la lokan organizon Avtodoro por danki ĝin pro ĉiuj helpoj, kiujn ĝi havigis al mi ĝis ĉi tie. Mi proponis forlasi al ili mian aparaton kiel dankmemorilon, por ke ĝi estu konservata kiel muzea objekto. (Noto: Eksterlande mi poste eksciis, ke oni kopiis tiun aparaton por organizi vetkuradojn. Mi eĉ vidis fotojn de sportuloj, kiuj revenis de Vladivostoko okcidenten al Moskvo).

Ni interkonsentis, ke antaŭ ol mi forlasos mian aparaton, Avtodoro organizos grandan paradon kvazaŭ apoteozon. Ĝi okazos en la ĉefa strato, la plej larĝa kaj glata el la tuta urbo, kiu transiras ĝin okcidente-orienten. Tiu lasta manifestacio estos

filmata de Soykino kaj eĉ de fremdaj kinistoj. (Sovkin estas la oficiala kaj nura organizo de kino en Sovetio). Oni elektis la 20an de julio 1930, ĉar tiu tago estos la "Tutsovetia Tago de Aŭtomobilo". Avtodoro organizis kunvenegon de ĉiaj rajdvojoj ruliĝoj el la tuta regiono. Fakte, estis multe pli da ŝarĝaŭtoj ol da turistaj.

Kompreneble, venis ankaŭ multaj bicikluloj. Rimarkinde estis, ke preskaŭ tiu tuta materialo estis malnova kaj internacia. Pléjparte ĝi estis militkaptajoj. (Mi memorigas, ke Sovetio dum la revolucio estis invadita ĉie kaj precipe en ĉi tiu regiono fare de japana, angla, usona kaj eĉ franca armeoj).

Videble kaj rimarkinde estis, ke jam multaj bicikloj estis novaj kaj el sovetaj fabrikoj.

Mia elmontrado kompreneble estis la ĉefega parto de tiu festo, dum kiu mi ekĉerpis ĉiujn miajn kartojn.

Unue, mi estis prezentita al la publiko kaj ĵurnalistoj kaj la prezentanto substrekis, ke mi estas la unua viro, kiu transiris bicikle de atlantika al pacifika oceanoj kaj tio memvole, sen ia oficiala helpo, nur dank'al solidareco kaj helpo de Esperantistoj.

Ni ekiris de apudmara bordo t.e. de oriento, direktante nin al okcidenta ĉina kvartalo. Min ĉirkaŭis bicikluloj, kiuj helpis min rajdi sur la strato sen reloj per mia aparato, kiu konsistas el tri apogradoj. Pro tio la gvidilo devis esti blokita kaj ĉiuj komprenos, ke rajdi tiamaniere estas sufiĉe malfacile.

Mi estis vestita turistmaniere: simpla pantaloneto kaj ĉemizeto. La vetero estis malbela, kiel ofte okazas apud marbordo: pluvetis de tempo al tempo. Tamen homamaŝo nin aplaŭdegis kaj tiuj aplaŭdoj klarigas, ke post la akcepto de Harbino, pli poste la Japanoj kaj Ĉinoj min atendis kaj akceptis tiel favore. Ja mi sciis ke tiu manifestacio estas filmata kaj disvastigota eĉ en tiuj landoj tuj poste.

La leganto eble sin demandas, kial necesis al mi restadi tiom longé en Vladivostoko. Simpla estas la respondo: pro burokratiismo. Ja, por havigi al mi la permeson pagi per rubloj la ŝipbileton ĝis Japanio, oni devis kontraŭi la regulon, ke neniu en Sovetio dum tiu tempo povas eksporti sovetan monon t.e. rublojn. Sed mi

havis nur rublojn. Kion fari? Do por eksterlandiĝi, eĉ mi, eksterlandano, devis preterpasi la leĝon. Kaj pro tio kiom da klopodoj mi devis efektiviĝi!

Male, kaj eble pro tio, por eniri en Japanlandon, mi bezonis... nenion, eĉ ne pasportan vizon, eĉ ne ...monon. Laŭ tiu vidpunkto, Japanio estis la plej libera nacio en tiu epoko. Cetere, mi ne timas tuj diri, ke por mi, laŭ ĉiuj, ĉiaj vidpunktoj, mi povis rimarki, ke tiu nacio kaj ties popolo estis la plej civilizita en tiu tempo.

o o

Japanlando... vera nova mondo por mi...

Unua mirindaĵo: sur la japana ŝipo mi estas traktata kiel...familiano, familia amiko, kvankam ĉiuj ŝipanoj, inkluzive de la ŝipestro, bone scias, ke mi estas tute senmona kaj laboruldevena.

Dua mirindaĵo: Per esperanto mi povas komprenigi min rekte.

Tria mirindaĵo: la maro, la impona akvuĝejo, la senlima akva dezerto. Estas la unua fojo, ke mi enŝipiĝis, kaj mi trovas, ke nia nuksoŝelo estas timige malgrandeta kompare kun la vastego de l'oceano.

Kvara mirindaĵo: Tero, kiel malgranda ĝi aperas al mi, uf! Ĝi ekaperas kiel dube bruna makulo meze de verda akvego. Mi subite komprenas la ĝojon de la kolomba ŝipanaro, kiam ĝi malkovris Amerikon.

Kvina mirindaĵo: La japana polico donas al mi permeson surteriĝi, simple, je mia vido, kvankam mi eliras el "ruĝa lando".

Sesa mirindaĵo: Japanlando mem. Kompare kun Sovetio, ĝi estas pigmea lando. Sed kia lando! Verda, pura, trankvila, ĉarmoplena, reviga lando... Mi kredis trovi la francan Vaskan regionon.

Unuopaj vilaĝoj, mallarĝaj, pli malpli montoplenaj urbetoj, juvelaj butikoj, senmakulaj, vivantaj stratoj, ĉiam ridetantaj kaj sanplenaj homoj kaj super ĉio, por mi fremda viro: mirinde belaj junulinoj, tiel elegantaj vestitaj kaj tiel ĝentilaspektaj.



Ĉiuj iras nudpiede, en specialaj juvelaj ŝuetoj, fiksitaj sur piedoj per dika fingro...

Sepa mirindaĵo: en dometoj el ligno, ankaŭ juvel-dometoj, forestas... mebloj. La planko estas el pajlo kaj neniu eniras kun piedoj ŝuvestitaj. Por eniri en kian ajn domon, eĉ la plej malriĉan, oni nepre devas sensuiĝi kaj purigi la piedojn, se ili estas malpuraj, per speciala akvujo kaj tuko, kiujn oni speciale lasas apud ĉiuj enirejoj.

Oka mirindaĵo: En domoj forestas internaj vandoj. Ĉambretojn oni formas laŭ bezono, per bele ornamitaj paperaj vandoj, sagace interpenetrantaj per reletoj ĉe planko kaj plafono.

Naŭa mirindaĵo: Ĝenerale, la dometoj konsistas el ligno kaj papero kaj estas konstruitaj ekster interna korteto aŭ ĝardeneto, kie kreskas floroj, ĉe ŝprucakvilo, kun akvujeto, kie oni povas rimarki naĝantan fiŝaron kaj ofte eĉ testudon aŭ konkaĵon, kaj super ĉio akvaj kaj teraj floroj.

Nokte, tiu "salono" povas esti lumigata, transformigante tiel en intimejon.

Deka mirindaĵo: En ĉiu domo, eĉ la plej malriĉa, troviĝas banujo el ligno aŭ pli riĉa materialo, en speciala banejo. Ĉiuvespere, la tuta familiano ofte sin banas tute nude kaj samtempe. (Dum tiu tempo, ni, eŭropanoj, komencis nur suspekti unuopajn dombanojn).

Dekunua mirindaĵo: Ĉi tie jam en 1930 ĉiu familio havas sian radio-aparaton.

Dekdua mirindaĵo: En domoj forestas... eĉ seĝoj. Por skribi, manĝi kaj ĝenerale, oni sidas sur kruroj, rekte sur planko, sammaniere kiel en Okcidento laboras la tajloroj.

Dektria mirindaĵo: Sur la stratoj svarmas bicikloj kaj duradaj ĉaretoj trenataj de viroj. Trotuaroj ofte ankaŭ malaperis, tiom mallarĝaj estas la stratetoj; precipe kompare kun Sovetio, kie la simpla strato similas okcidentan bulvardon. La kaŭzo de tio estas la malsimileco inter la skatoloj de ambaŭ landoj: unu vasta, la alia malgranda.

Dekkvara mirindaĵo: En Japanio forestas ksenofobio (kiel en Ĉinio, ekzemple). Kontraŭe, ĉiuj, de la plej granda altrungulo ĝis la simpla knabo, min salutas, ridetante.

Dekkvina mirindaĵo: Iu esperantisto min alparolas meze de la strato kaj min invitas... trinki teon. (La te-trinkado estas la sola komuna moro inter rusoj kaj japanoj kaj de ambaŭ popoloj ĝi esprimas amikan, eĉ intiman gastaman ceremonion). Servas min graciega kaj ridetanta junulino, genuflekse, belege vestita per ne malpli belega kimono zonita per granda papilia nodo.

Deksesa mirindaĵo: Finfine la ŝipestro prezentas min al poliestro, kiu parolas ruse tiel malbone kiel mi, sed tamen ankaŭ min akceptas kiel amikon. (Venontan jaron, kiam mi alvenos en Hindoĉinio, la unua parolo de franca poliestro: "Vi estas por mi nur vagulaĉo, laŭvorte kaj honorparole.")

### Nacia japana kongreso de Esperanto

S-ro Kanazava venis al la ŝipo por min akcepti kaj min akompani bicikle ĝis la kongresejo. Ni estis atenditaj. Unua impresio: surprizo, deteniĝo, kiu baldaŭ transformiĝis en deliran entuziasmon.

Mi estis ovaciita kiel neniam ĝis nun! Oni min ĉirkaŭis, min tuŝis kaj ankaŭ mian biciklon. Ĉiuj demandis ion al mi... kaj hurais!!!

Post nepre purigado (mi jam kutimis la japanajn morojn) mi estis invitita malfermi oficiale la 18an nacian japanan kongreson, antaŭ almenaŭ 1000 delegitoj el ĉiuj japanaj provincoj. (En Francio, du jarojn antaŭe kaj du jarojn poste, oni mokis min kaj ignoris, eĉ ĝis nun en 1972).

La salono estis vastega kaj ĝin oni dekoraciis per ĉiukoloraj flagetoj kaj oriflamoj. Same kiel du jarojn antaŭe en Liono, mi denove miregis kompreni kaj precipe komprenigi min al la aliaj.

Tiuj spertoj vere montras la miraklon ESPERANTO.

Post la kongreso, en belega apuda parko, oni fotis nin grupe kaj disdonis al ĉiuj memorigan medalon.

Fine, ni komune manĝis en salonego de ĉi tiu palaco. Estis por mi stranga impresio manĝi sidante surtere, meze de tiu eminentularo, inter kiu troviĝis multaj maljunuloj: tial la etoso estis iom solena.

Tamen post la mango kelkaj gejunuloj komencis petoli, kanti kaj sin amuzi. La ĉeestantaro petis min kanti folklorajn francajn kantojn kaj poste preskaŭ postulis de mi kanti... la Marseljezon, kiu, kiel ĉiuj scias, estas la nacia franca himno kaj kiun, mi konfesas, ĉiuj aŭskultis kun respekto kaj kun nekaŝita intereso.

Mi substrekas, ke de tiam mi estis adoptita de la tuta japana popolo, kio multe faciligos mian japanan vojaĝon.

Vespere, K-doj Naft kaj B. min kondukis en "rezervitan kvartalon", kio estas specifa moro de japana civilito.

Pri tiu vizitado mi skribis 17 foliojn iom aŭdacajn por infanoj, sed pri kiu tamen mi tajpas la lastajn liniojn: "Ho, virinaj animoj, ho, nekomprenebla mistero de l'koreto de tiu humilá knaba japanino! Ho, juneco, kio vi fariĝis? Tio, pri kio mi estas certa, estas, ke tiel vi kiel mi konservis nostalgian memoron pri tiu mirinda dia nokto, kiun pro hazardo ni ambaŭ travivis kune, vi kaj "fremdulo" !! "

Ankaŭ ĉi tiu tranoktado multe popularigis min!...

... Ĉiutage, Japanio kaj ties landanoj miregis min per nova detalo, nova eco, nova surprizo. Ekzemple: la unua regiono, kiun mi vizitis post la kongreso, estas la "japana Bretonio". Geografie ĝi respondas la francan, okcidentan, maran Bretonian duoninsulon. Mirinde, same kiel en la franca Bretonio, mi trovis...dolmenojn, t.e. kolosajn, pli malpli platajn ŝtonegojn, kiuj estas starigitaj vertikale sur horizontala, ne malpli kolosa ŝtonego. En iuj lokoj oni trovas arojn da tiuj monumentoj, same kiel en la franca Bretonio, cetere. Apude, ĉiam estas unu aŭ pluraj kapeletoj kaj, mirinde, same kiel en Bretonio, ĉiam tiuj dolmenoj estas orientitaj al okcidento, t.e. al la maro. La analogeco kun similaj aranĝoj en franca Bretonio estis surprizo por mia malklero. Nun mi bedaŭras ne esti arkeologo... kaj mi lasas la leganton sola juĝanto pri tiuj konkludoj.

Merkrede, la 20an de aŭgusto 1930 - Tokio

Je la 17a mi fine alvenis antaŭ impona marmora palaco, Kiboŝa Kulturejo, kie mi ricevis laŭvorte princan akcepton, dank'al eminentaj esperantistoj, kiujn mi renkontis en Harbino, ĉu vi memoras? Mi estis akceptita de graciega gruparo de junulinoj eŭrope vestitaj, kiuj min ovaciis sur la honora ekstera ŝtuparego...

La honora akcepto, kiun oni faris al mi, estis certe misproporcia kun mia modesta persono kaj tamen ... dum mia tuta restado en Japanio kaj precipe en Tokio, tiu subtila kaj delikata gastamo neniam dementiĝos.

La duan tagon mi devis nepre viziti la francajn ambasadejon. Tie oni akceptis min... kun granda indiferecento, por ne diri kun malinklino. Precipe se mi komparas kun simila akcepto, kiun faris al mi la franca oficisto de la Moskva ambasadejo. Mi aldonas, ke en ĉiuj aliaj francaj reprezentantejoj, kiujn mi poste vizitos en fremdaj landoj, mi ricevis la saman akcepton, krom de S-ino Ambasadorino en Nankino.

La lastan tagon de mia restado en Tokio mi estis invitita de Kiboŝa denove, por partopreni komunan vespermanĝon kun ĉiuj gejunulc'j vivantaj ĉi tie. (Mi substrekas, ke Kiboŝa estas la plej bela kaj simpatia kulturdomo, kiun mi vizitis ĝis nun, eĉ en Sovetio). Preskaŭ la tuta ĉeestantaro parolis korekte en Esperanto kaj kompreneble min alparolis rekte kaj demandis min pri Franclando kaj mia vojaĝo, libere ankaŭ pri Sovetio ktp. Laŭlitere mi estis "sufokita" kaj mirigita...

Fine, lastminute, la tuta ĉeestantaro, starigante, kriegis al mi tutkore kaj en korekta franca lingvo: "Vive la France, vive l'Esperanto!" ... kaj belega junulino donacis al mi grandan florgarbon... Kaj ĉiuj min akompanis ĝis la pordo.

En mia modesta persono ili unue volis honori la prestiĝan filon de 1789 kaj de Verdun, kiuj ĉi tie estas ĉiam tre popularaj.

En Tokio, la 23an de aŭgusto 1930

Mi vizitas modernan leprulejon.

Kiu esperantisto ne legis "La Fando de l' Mizer", tute nature kaj majstre tradukitan de Kabe mem? Por kompreni la diferencon inter tiam kaj nun kaj kompari kun mia raporto, relegu tiun verkon kaj vi estos konvinkita.

Unue oni montras al mi anatomiajn organojn konservitajn. Tiel mi ĝustavide povas, ve, studi la ĉefajn lezojn, kiujn lepro estigas al tiuj organoj. Estas terure...

Jen ĉambrego de gravaj malsanuloj: ĉi tie estas elmontritaj la hidaj vundoj de la vivantaj malsanuloj. Ĉi tiu havas tute koroditan manon, jam forestas unu aŭ du fingroj, la vizaĝo de tiu alia estas tia de malbela gnomo. Jen ino, kies mamoj estas ankaŭ koroditaj, alia havas la tutan korpon tegita de pustuloj, aŭ jen blindulo, kies lango forestas en lia buŝo.

Pureco, sunumo kaj aerado karakterizas la ĉambregojn kun la senfina karitato de ĉiuj geflegistoj kaj gesanigistoj, kiuj ĉiuj estas gejunuloj.

Des pli ke ĉiuj scias, ke tiu, kiun oni diagnozis leprulo, neniam plu eliros el tiu ĉi ĉirkaŭbarita malsanulejo, eĉ se li estas kuracisto aŭ flegisto.

Ekstere oni aranĝis veran urbeton kun ĉiuj modernaj aĵoj. Unue, vastaj legom- kaj florgardenoj, arbaretoj, parkoj, meze de kiuj troviĝas kapeletoj de diversaj religioj, sportejoj, kulturdomoj, banejoj ktp...

Eĉ geedziĝoj estas registrataj, sed samtempe la geedzoj estas steriligitaj. La komuna nutraĵo estas farata de sanaj laboristoj en kuirejo izolita de ĉiu kontakto.

Je la fino de mia vizitado, kompreneble mi devas publike danki kaj saluti ĉiujn. Por tion fari, oni organizis kunvenon: unuflanke la viroj, aliflanke la virinoj. Inter la kunvenantaro mi rimarkas multajn infanojn.

Ĉiam mirige: multaj el la ĉeestantoj min demandas rekte per esperanto. Je la fino junulo legas al mi komplimenton en esperanto, esprimante la dankojn kaj la bondeziron de ĉiuj al mi.

Finfine, knabinaro prezentas al mi tre gracian baleton, sekvitan de kantoj kaj ĥoro. Tute laste, maljuna

poeto, malsanulo, venas gratuli min en esperanto. Li diras al mi, ke li pasigis sian tutan vivon ĉi tie. Antaŭ ol reveni eksteren, mi devas transiri ujon plenigitan de desinfekta akvaĵo. Surprizo: kiam mi revenas al la vestejo, oni redonas al mi miajn urbajn vestaĵojn ankaŭ desinfektitaj kaj gladitaj.

Dankon al la direktoroj de tiu hospitalo kaj al tiel servema servistaro!... Dankon al Esperanto, dankon al Zamenhof!

### Prestiĝo - aŭ imponeco?

Noto: Tiu nocio pri prestiĝo aŭ imponeco de nun revenos relative ofte en ĉi tiu rakonto kaj mi preferas tuj klarigi mian vidpunkton. Certe estas iom strange, ke sensignifulo kiel mi sukcesis alveni sola kaj per nura biciklo ĝis Japanlando kaj tiu fakto iom aureolas min iel. Tamen por mi ĝi estas tute simpla kaj natura heroaĵo, kiun oni povas kompari al faro de iu ajn laboristo, kiu ĉiutage plenumas modestan laboron. Nekonata laborulo mi estis kaj deziras resti: nur la celo, kiu briletas en nigra mallumo, direktis min. Ceterè, nekonateco, malfameco, havigas al mi utilon, bonaĵon: neniu perdas sian tempon piedmortigi unuopan formikon, ĉu ne?

Ĝi havigas al mi ankaŭ kelkajn ĝenaĵojn: t.e. malriĉecon, solecon ktp... sed tiuj aĉaĵoj estas kompensitaj de ĉies popola interhelpo kaj simpatio. Mi vizitas, mi vidas, studas, notas ĉiam kaj ĉie retrovas homojn, simplajn homojn... kaj eĉ, ĝenerale, bonajn homojn! Ĉi tie en Japanlando min gastigas, akceptas, precipe mezklasuloj. Antaŭe, en Sovetio, mi renkontis precipe kampulojn kaj laborulojn. Sed nenio pli similas kampulon ol mezklasulo: honestaj kaj sinceraj homoj troviĝas en ĉiuj medioj. En Sovetio plejofte mi loĝis kaj dormis ĉe kamparano, ĉi tie plejofte en prestiĝaj hoteloj, tial ke la moroj estas malsimilaj al tiuj de Sovetio, kie nunepoke ankoraŭ ekzistas nek vojoj, nek turismo, nek plejofte hoteloj...

Tial la vorto "prestiĝo" ne povas havi en Japanio la saman senceon kiel en Sovetio aŭ kiel baldaŭ en Ĉinio kaj Hindoĉinio.

Mi estis invitita por iri en Beppu-on, de F-ino Oouada kaj de ŝia amiko, S-ro Asao. Por tio mi devis enŝipiĝi en haveno Hiroŝimo, kie mi estis aparte bone akceptita de lokaj esperantistoj.

Por la unua fojo mi ĉi tie travivis la japanan kutimon de ceremonia enŝipiĝo: ĉiuj amikoj venis ĝis la kajo por min akompani kaj mi estis apenaŭ sur la ŝipo, kiam ili ĵetis al mi multkolorajn paperrubandojn, kiuj malrapide sin deŝiras iom post iom, kiam la ŝipo foriras. Kortuŝa momento, kiam la lasta rompigas! Kaj ne malpli kortuŝe estis konstati, ke ĝis okulvide oni ne plu povis ekvidi la geamikojn, tamen ĝis la lasta sekundo, en duba nebulo, mi ekvidetis la flirtadon de verda flageto. Tion ĉi ne povas forgesi mi, la sensignifa proleto...

Noto (1972): Des pli, ke tiam mi tute ne povis imagi la sorton trafontan 15 jarojn poste miajn karajn amikojn...

#### Fraŭlino Inako Oouada

La leganto bonvolu memori mian renkonton en Ĥarbi-no kun eminentaj japanaj esperantistoj. Nun li scias la-sekvojn de tiu renkonto. Sed mi mem sciis nur poste, ke la ĉefa kaŭzinto de tiu akcepto en Japanio estas tute modestega sed prestiĝa knabino... Fraŭlino Oouada el Curuga (Curuga estis tiam la responda haveno de Vladivostoko).

Ŝi estas filino de eminenta civitano en Curuga, en la tuta provinco kaj eĉ en Japanlando. Jam en Vladivostoko mi estis ricevinta afablajn invitleterojn de tiu fraŭlino! Kial, por kia celo? Ne serĉu longe... tute simple, pro... jes, vi divenis, vi, esperantisto, divenas: pro "interna ideo". Pro naiveco de tamen inteligenta, instruita kaj klera knabino.

Dank'al sia influo en la tuta Japanlando, ŝi estis, por mi diskreta kaj vera protektantino kaj ŝia protektemo egalas nur ŝian modestecon. En Beppuo do mi renkontis ŝin kaj ŝi faris al mi la saman impreson, kiu povus fari al proleto la renkonto kun vera prinĉino. Sed ŝiaj diskreteco, gracieco, distingiteco, bonvolemo rompis inter ni ĉiajn barojn (precipe antaŭjuĝojn).

Ni geamikigiĝis en la plej pura senco de tiu vorto.

Ĉ I N I O   E N   1 9 3 0

Nuntempe en Ĉinio preskaŭ ĉiuj grandaj urboj havas kvartalojn pli malpli okupatajn de fremdaj armeoj. Jam de la komenco de l'jarcento, revolucio kaj internaj civilmilitoj terurigas tiun kontinenton, per impulsoj de respublikano kaj poste respublikestro: SUN JAT SEN. La celo: transformi mezepokan civilizon en modernan.

Baroj: Lingvoj, skribo, malklereco, malriĉeco, mizereco ktp... Antaŭjuĝoj, malklereco kaj religioj, kiuj profitas de tiu malklereco. Ekonomio esence bazita sur terkulturo kaj ĝenerale manlaborado. Geografio: grandegaj riveregoj transiras la tutan landon, sed tiu lando ankoraŭ ne havas rajdvojojn, preskaŭ neniun fervojon. Tamen delonge ekzistas densa reto de kanaloj kaj piediraj vojetoj. La tuta transporta trafiko efektiviĝas preskaŭ nur per ŝipoj kaj per homaj ŝultroj. Bestan brutan tiradon oni preskaŭ neniam uzas, pro tio ke manlaboristaro estas tro abunda.

Politiko: ĉiu provinco estas memstara teorie, sed praktike suferas pli malpli fremdan, aŭtoritatan influon...pere kaj fare de militaj generaloj, duonbandidoj, kiuj rabe mastras unu aŭ plurajn provincojn. Inter ili la plej fama: ĈAN KAJ ĈEK, bofilo de Sun Jat Sen. Nuntempe li fariĝis ĉefgeneralo kaj respublikestro, post sangaj bataloj kaj teruraĵoj, precipe kontraŭ la novaj alvenintoj sur la politikan scenejon: komunistoj, kies gvidanto estas nuntempe tute nekonata homo: MAŬ ZEDONG.

Foririnte de sudo, post historia "longa marŝado", Maŭ en kelkaj jaroj sukcesos iom post iom milite rekonkeri la tutan Ĉinion kaj forpelos Ĉan-kaj-ĉek en Formozon (ĉine: Tajvan).

(En 1972 mi precizigas, ke Ĉan-kaj-ĉek perdis sian oficialan titolon "Ĉina Respublikestro" fine de la jaro 1971, kiam la Ĉina Popola Respubliko estis akceptita en U.N.O.)

Tiu rekonkerado de Ĉinlando estis ebla precipe dank'al la helpo de la soveta estro Stalin.

Por konkludi ĉi tiun ĝeneralan superrigardon pri la tiama Ĉinio, mi ne flankenlasu la iom misteran sed



tamen potencegajn organizaĵojn; kiaj estas la fremdaj misioj.

La 15an de novembro 1930

Tipa mezepoka vilaĝo, apud Ŝanhajo. Granda surprizo por mi estas "sio-sio", granda unuopa ĉarumo kun longaj brakteniloj. Meze, benko aŭ sidilo, sur kiu du personoj povas sidi dors-dorse.

Gudra vojo nin kondukas ĝis tiu vilaĝo. Kaj subite la vojo ĉesas. Al miaj okuloj aperas domaro, kiu memorigas al mi iajn vilaĝojn situantajn en la franca montaro Pireneoj.

Tri el tiuj "sio-sio" atendas nin, kun tri viroj por konduki ilin kaj tiel nin porti. Ni do ekiras sur mallarĝa vojeto iom pavimita, ĉirkaŭ unu metron larĝa. Tiu vojo serpentas tra kaj trans kampoj rimarkinde kulturataj, en kiuj mi rimarkas tritikon, kotonon, rizon, maizon, terpomojn ktp. Sufiĉe ofte ni transiras kanaleton per konvekso ponteto el ŝtonoj (pli malofte el ligno).

Tiel ni veturas sufiĉe komforte dum ĉ. duonhora por alveni en vilaĝon Ci-Pao, kiu kuŝas meze de kanalaro, inter kiuj kelkaj estas 10-15 metrojn larĝaj.

Ankoraŭfoje mi rimarkas nek brutaron nek bestan tiradon kaj tiel estas ankaŭ en la tuta Ĉinio...Kial?

Verŝajne, tial ke ĉi tie estas tro abunde da manlaboro. Ĉiuj laboras, inkluzive de infanoj kaj virinoj, kiuj mirinde kapablas laboradi kiel trenbestoj longajn horojn, meze de la rizkampa koto, sub nepacigebla, senkompata sunbrilado, aŭ sub-pluvegoj...

Kun mi vizitas la vilaĝon fremda esperantisto: S-ro Ŝreber, kiu venas de Kalifornio. Hierau li montris al ni vidaĵojn pri Kalifornio per projekciado de lumbildoj. Li komencis, montrante al ni Kalifornion dudek jarojn antaŭe: estis dezerto. Kaj nun, nur Holivudo estas jaŭ plena sukceso dank'al ideala klimato. Ni esperas krei tie veran paradizon, li fiere provis demonstri al ni...

Noteto en 1972: Sed nun laŭ oficialaj informoj, tiu paradizo fariĝis polucia infero en duono da jarcento.

Granda mutacio en Ĉinio : kio rezultos? (skribita en 1930)

... Ni ne forgesu, ke ĝis nun ĉi tie en Ĉinio la koncepto pri nacieco estas tre malforta ĉe la amasoj analfabetaj, do malkleraj. Ĉefa deziro de tiu popolo: unue, pluvivi...

La ĉefa celo de ĉiuj revoluciaj movadoj, de Sun Jat Sen ĝis Maŭ Zedong precize estas antaŭ ĉio unuigi la tutan Ĉinion kaj krei modernan nacion...

... Apud ni, aroj da fiere vestitaj kadetoj rigardas rikane la soldataĉojn duonnudajn, sensuajn, malbone armitajn. Eble al tiuj kadetoj oni komprenigis la atingindan celon? Dube estas, ke tiu malsatantaro komprenas pli bone ol sia ventro! Sed ni bezonis veni ĝis ĉi tie, por ekkompreni okulfrape tiun ne inversigeblan mutacion de malsataj popoloj, ne kompareblan kun Eŭropa skalo. Ĉina homaro fermentas, moviĝas, bolas, al estonto rapide antaŭeniras. Ĝi certe mirigos kaj eble timigos la tutan tergloban homaron tre baldaŭ. Kia estos la rezulto de tiu nekalkulebla mutacio?? (Nankino, la 29an de nov. 1930).

Noto en 1972: Eble la leganto pensos: sed tiu rakonto aperas iom malfrue? Certe, mi respondos. Sed kiu kulpas? Ĉu mi, simpla laborulo, kiu bezonis ĉiujn miajn kromlaborajn horojn de mia tuta vivo, ricevante nenian helpon, kontraŭe multajn mokojn kaj precipe - kio suferigis min - la inertecon de la kelkaj francaj esperantistoj, al kiuj mi min turnis?

Apologio de ĉinaj riverŝipaj laboruloj

La 16an de decembro 1930 mi estis jam atinginta la plej altan punkton de mia irado tra la montaro, kiu apartigas la provincon de Hankou de tiu de Kantono. Dume mi volis iri de Nin-ĉan al Pin-ĉeu, meze de alta montaro. Geografian karton mi ne havis. La tuta vojplano estis farita al mi de la Hankou-aj esperantistoj, sur simpla paperfolio. Mi do vagis piede ĉe pintoj de la montoj, kiuj ĉiam apudas torentojn en mirinda, belega pejzaĝo.

La tuta sovaĝa naturo... sed ankaŭ duone dezerta regiono, tre danĝera... Jam kelkajn fojojn trafis min akcidentoj sur la piediraj vojetoj - kiuj, feliĉe, ĉie

ekzistas en Ĉinio kaj kie ofte mi trovis ŝultro-transportistojn irantajn karavane. Iufoje mi trovis eĉ tian karavanon, kiu transportis...pezegan, plumbitan ĉerkon jam de pli ol mil kilometroj... Mirige? Mirinde?? Sed tia estas ankoraŭ la transportrimedo en Ĉinlando!

Mi do estis sur iu montopinto kaj praktike vojo malaperis. Mi ekvidis malproksime sur torento, kiu fluas piede de tiu pinto, boaton, kiu direktas sin al mi. Mi vokis la boatiston. Feliĉe li ekvidis min kaj precipe konsentis min ensipigi... Kaj bonegan ideon mi havis, ĉar dum la tuta tagresto, nia "nuksoŝelo" vagadis en fantasmagoria, ne priskribebla, sovaĝa praa regiono.

Dum tri tagnoktoj mi travivis la plej memorindan danĝerplenan, tamen agrablan aventuron. Por ankoraŭ pliigi la danĝeron, ekpluvis, pluvetis, pluvegis... kaj nia boato saltegis, flugkuris sur la pintoj de ondaroj... kaj niaj boatistoj (la patro kaj la filo) lertamane intergvidadis la boateton meze de ŝtonaroj, rapidfluegoj kaj akvofaloj...

Sur nia sampano (ĉina nomo de tiu boato) troviĝas karbforneto, sur kiu ĉiuj pasaĝeroj kuiras siajn manĝaĵojn. Kiam ĉiuj el ni tiel kuiris sian manĝon unuope, la ŝipistoj enviciĝas ankaŭ unuope (kiam danĝero for- estas)...

Tiuj du viroj, malgrandaj, sekaj, kun haŭto sulkgita kaj tanita, malmulte parolas, ridas, manĝas kaj trinkas. Ilia laboro estas tre danĝera kaj ilia respondecado tre granda. Mi povas sentime skribi: jen sintezo, jen modelo, sed jen ankaŭ la tipo mem de ĉina raso, ĉina popolo, obstina, inteligenta, laborema, krude simpla, konsci plena kaj honestega...

Iliaj pacienco kaj atentemo estas senlimaj, same kiel ridinde malgranda la prezo de ilia laboro. (Mi pagos por ĉ. dudek kvar horoj da ŝipiraĵo apenaŭ unu dolaron de Kantono (kelkajn frankojn)).

Sur bordo de la torento jam aperis unuopaj dometoj kaj baldaŭ vilaĝetoj, kiuj viciradas antaŭ miaj okuloj. La akvo estas mirinde pura kaj fiŝrica. Fiŝojn ni vidas milope kelkfoje. Sur la bordoj mi rimarkas ankaŭ ofte lavistinojn, kiuj mansalutas nin kaj ankaŭ

zorgplenajn fiŝkaptistojn.

Kelkfoje la torento estas kvazaŭ barita per ŝtona murego kaj tiam ĝi fariĝas furioza : flughavo devas nepre transiri tiun baron vole nevole.

Tute surprizita, ĉar ni estas en decembro, mi ofte rimarkas virojn enaktivigitajn ĝis ŝultroj. Ili okupas tian pozicion por grimpigi boaton, kiu supreniras la torenton. Ili povas esti tiel tridekope, foje pli, kaj tiel ili portas la ŝipeton super pinto de la brakoj kaj kapoj meze de tumultemaj akvoj... Tiu sistemo anstataŭas neekzistantajn kluzojn, sed kian heroan penadon ĝi postulas!

Samtempe nia kondukisto streĉas sian atenton kaj gvidas nian "nuksoŝelon" super la pintaro de dekobl-igita, furioza torento kaj evitindaj perfidaj rokaroj. Foje okazas, ke la rapidfluo sinsekvas duope, triope, kaj mi tremegas pro timo kaj frostoj. Por la turism-amatoroj, tio estas "sporto" kaj kia sporto!

Tial mi nepre volas omaĝi tiujn verajn akvajn sorĉistojn, la riverajn ĉinajn ŝipistojn.

Tiu memorindaĵo elvokas al mi, ke antaŭ apenaŭ duonjarcento miaj samregionanoj vivis similan vivon sur la francaj riveroj Garono, Dordonjo, Baizo ktp... Ofte dum mia junaĝo oni aŭdis similajn rakontojn de ties riverŝipistoj. Sed aŭdi kaj travivi estas malsimilaj aferoj.

Fine, ni transiris grandiozajn kanjonojn. Ambaŭflanké rokkrutaĵoj indikas, ke la torento kvazaŭ tranĉis la monton por trairi ĝin dum jarmiloj. La montaj pintoj estas malespere senarbitigitaj kaj aspektas abomenaĵoj. Tamen mi rimarkas nek neĝon nek glaciarojn.

Antaŭ la 16a la boato alvenas en vilaĝon Pin-ĉo, la finon de mia ŝipirado. Mi pagas unu kantonan dolaron (kelkajn francajn frankojn), sed por mi tiu transirado estus nepagebla. Ne unu vorton mi interŝanĝis kun tiuj du bravuloj, sed tamen dankon, dankegon al vi, senfamaj herooj! Dankon, dankegon al la esperantistoj el Hankou, kiuj ebligis al mi tiun maloftegan travivaĵon...

Pri Pin-ĉo mi konservis tre malbonan memoron. Tiam ĝi estas rifuĝejo de monludistoj kaj vojrabistoj, vere sovaĝa, natura kaj homa timigejo. La stratoj malebenaj

estas mallarĝaj kaj malpuraj kaj en ĉiu domo oni mon-  
ludas kaj fumas opion. Ĉi tie mi vidas nur malinkli-  
najn vizaĝojn. Eĉ malgrandetan eklumon de simpatio  
al mi mi ne vidas. Ĝi estas la hida malbeleco de la  
homa egoismego. Tamen por eliri el la vilaĝo mi es-  
tis akompanata de kelkaj centoj da gejunuloj, kiuj  
unuafoje vidis biciklon.

Mi tamen sukcesis kompreni, ke la vojo estas abo-  
mena, kaj cetere eknoktiĝis...

Finfine, hazarde, mi sukcesis trovi kampanan lern-  
ejon, kie la maljuna lernejestro min gastigis afable  
kaj eĉ proponis al mi liton por tranokti, kaj tio,  
dank'al permesa papero, kiun donis al mi la generalo  
de Ĉan-Ĝia.

### Kial kaj kiel mi instruis Esperanton en Kantono...

En Kantono mi estis akceptita de du eminentaj ci-  
vitanoj kaj esperantistoj S-roj Von-Ken kaj Au-Sin-  
Pak. Ili ambaŭ oficas en publika instruado kaj ĉefaj  
ĵurnaloj de Kantono. S-ro Sin-Pak proponis al mi ins-  
trui Esperanton en urbaj altlernejoj.

Mi konsentis, ĉar kontraŭe de Japanio, ĉi tie en  
Kantono la esperanta movado estas relative malvigla.  
Des pli ke mi tuj juĝis S-ron Sin-Pak, kiu, spite kaj  
eble pro tio, ke li estas altrangulo, estas simpla,  
honestaj kaj sincera homo. Kiel ĉiu novulo li tutkore  
dezirus levigi la kulturnivelon de la tuta po-  
polo. Feliĉe troviĝas tiel en la vasta mondo aroj da  
modestuloj, kiuj senbrue laboradas por la homaj frat-  
eco kaj feliĉo.

Neniam, de la komenco de mia vivo, mi tiom multe  
laboradis per kapo, kiom por ellabori mian kurson laŭ  
la rekta metodo de pastro Ĉe el Eŭropo. Ĉion mi devis  
aranĝi, ĉar mi havis eĉ ne gramatikon kaj multaj el  
miaj gelearnantoj eĉ ne sciis, ke ekzistas alia skrib-  
sistemo, ol tiu, kiun oni praktikas en Ĉinio. Mi de-  
vis do komenci, instruante la latinan alfabeton...

Sincere mi devas konfesi, ke la plej multaj el  
miaj gelearnantoj tre interesiĝis kaj bone lernis.

Baldaŭ mi komencis kompreni la diferencon inter  
fizika kaj kapa laboroj kaj mi komprenis, ke naiva  
kritiko de manlaboristo kontraŭ "intelektula" laboro

estas granda eraro kaj nova stultaĵo, pro niaj antaŭjuĝoj...

Mi baldaŭ ankaŭ spertos, ke esperanto naskas ĵaluzon kaj kontraŭstaremon fare de diversaj ne malpli antaŭjuĝemaj rondoj. Fakte, je la fino de mia kursa instruado junuloj manifestaciis kontraŭ mi. Kaj sur iu strato mi rimarkis kontraŭ mi eĉ ksenofobion. (Tiu ksenofobio estas zorge "kulturigata" de iaj ĉinoj kontraŭ blankaŭtuloj ĝenerale).

...  
Mi vizitis la francan Konsulejon de Kantono por informiĝi kaj prepari mian foriron al Hindaĉinio (nun Vjetnamio)... Ĉiukaze, diris al mi la konsulo, por ni vi estas leĝa vagulo kaj kompreneble suspektulo... Vi povos iri en Tonkinon nur per la vojo, kiun mi devigos al vi laŭiri... La landlimo inter Ĉinio kaj Tonkino estas nuntempe barita de "tonkinaj partizanoj", kies ĉefo estas sen ia dubo iu Ho-Ki-Min... Mi volas kredi, ke vi estas revulo, eĉ utopiulo, sed mi estas realulo, eble la perfekta tipo de teknokrato, sed mi juĝas pozitiva la nunan situacion de Hindaĉinio, kaj mi agas logike kaj konsekvence...

Noto (1930): Tamen mi kredas, ke li estas honestulo kaj li bone kaj klare antaŭvidis la estontan disvolviĝon de la interrilatoj inter Francio kaj Vjetnamio (ankaŭ mi cetere).

### Bilanco de mia restado en Kantono

Post kelkaj monatoj da streĉado mi finfinis unu el la plej penigaj etapoj de mia tutmonda vojaĝo, t.e. mian manuskripton de rekta instrumentado de Esperanto. Kio restos estonte el mia modesta laboro?

Hodiaŭ, 14an de julio 1931: mi ne estis invitita de la franca konsulo por festi kiel kutime la nacia feston. Tute egale: post tri tagoj mi foriros al Hindaĉinio...

### La impetega invado al nordorienta Azio, kiam?

... Mi estis invitita de gesinjoroj X. Li estas kuracisto kaj, kiel D-ro Ŝvejtzer en Afriko, aplikis ĉi tie humanan metodon de amasa, senpaga kuracado...

Ambaŭ geedzoj estas parizanoj kaj kvankam tre kleraj kaj eminentaj, havas simplajn emojn... Nia interparolado, kiu ĝis nun temis pri sengravaĵoj, subite ekmoviĝis, kiam li demandis al mi: "Kion vi rakontu pri Ĉinio kaj Sovetio? Kiaj estas viaj impresoj?". Sincere mi rakontis ĉion, kion mi vidis en ambaŭ landoj.

- Malesperiga antaŭ 10 jaroj, admirinda nuntempe, timiga tute baldaŭ... Bedaŭrinde - aŭ feliĉe? Inter Ĉinio kaj Sovetio, spite momentajn politikajn emojn, ekzistas tro da historiaj sinsekvoj, precipe teritoriaj...

Militkonflikto inter Ĉinio kaj Sovetio estos nur en oportuna tempo. Precipe ĝi okazos, kiam Ĉinio sentos sin sufiĉe armita kaj fortigita. Vetcelo? Okulvide kaj unuavice, la grandegaj teritorioj duone dezertaj (en 1931) de la nordorienta Siberio, kiuj allogas ankaŭ Japanion kaj Usonon, cetere...

Krom prudento de singardemo (kio estos miraklo) vole nevole, pace aŭ malpace, estos necese, ke la torrento da homamasoj svarmantaj en Ĉinio iam forpuŝu la nunajn landolimojn kaj sin transŝutu en tiujn regionojn. Des pli, ke oni ilin malkovris riĉegaj je naturaj mineraloj, kiujn jam ekspluatas sovetianoj. Same kiel antaŭ unu jarcento Usono travivis la "impeton al oro", same, pli malpli frue, okazos ĉina sinĵetado nordorienten de Azio.

Noto: Tion mi skribis la 5an de aŭgusto 1931 en la urbo Pak-Hoj en Hindoĉinio kaj spite la duan mondmiliton, tiu rimarko ve estas plu despli vera!

### Etoso de mia alveno en Hindoĉinion (Aŭgusto 1931)

Prestiĝo = famo, brilo.

La unua zorgo de la tiamaj francaj registaroj estas, ke la "franca famobrilo" superas ĉion... Cetere, Eŭropano, per bastono, kapablas sole spiti facile kaj obeigi 50 indiĝenojn, diris al mi la franca ŝipestro, kiu enŝipigis min al Hajfongo... Ĉi tie franco havas, antaŭ ĉio kaj ĉiuj, ĉiajn rajtojn. La indiĝenoj rajtas nur lasi sin "protekti". La ekzemplon oni donis al mi, ĝuste kiam la ŝipo ĉekajiĝis: per skurĝego, kiam Tonkinaj laboruloj prezentis sin sur la ŝipan ferdekon, ilin oni akceptis kvazaŭ oni akceptus lupojn. Nur sola "civiliz-

isto" t.e. serĝento el "indigena" polico kontraŭ proksimume cent laboristoj policis per nura skurĝo. Jen do mia unua bildo pri la franca Hindoĉinio, honorparole.

- Ĉar neniu sin prezentis por garantii vian honoron kaj honestecon, diris al mi la policisto kaj ŝipestro, por ni leĝe vi estas nefidindulo kaj ni ne povas vin lasi elŝipiĝi. (Franca teritorion oni do rifuzas al franca civitano!)

Post kelkaj horoj oni tamen permesis al mi elŝipiĝi, kondiĉe ke mi prezentu min senprokraste al oficisto, respondeculo de la polico. Tiu ĉi min akceptis per jenaj vortoj (kiujn mi tuj poste notis per stenografio) : "Foriru kiel eble plej rapide el Tonkino, kie nuntempe ni suferas teruran ekonomian depresion... Ĉiuj komercaj firmoj fermiĝas kaj francajn laboristojn oni retrosendas en Francion, aŭ oni soldatigas, aŭ ili fariĝas senlaboruloj kaj malkontentuloj... (Kiam la ŝipo eksubakviĝas, tiam kaj tial la ratoj foriras...). La aliaj, kiel mi, li aldonis, havas aliajn zorgojn, ol interesiĝi pri "vagulo" kiel vi.

Fakte, la tieaj respondeculoj de Hindoĉinio, kiuj jam sciis, kion mi baldaŭ spertos en la kampano, t.e. malsategon de popoloj, ribeladojn kaj "komunismon", eksentis, ke la tiama etoso de Tonkino estas sufiĉe cerbumiga por ili sen ke ili interesiĝu pri "vagado de stultulaĉo". Ili sin sentis forpuŝataj per la eventoj, kiujn ili sukcesis nek antaŭvidi nek digi... kaj mi rimarkis ĉe ĉiuj "sinjoroj" la saman panikan timegon, kiun mi jam rimarkis antaŭ tute nelonge ĉe la rusaj elmigrintoj forpeltitaj el Sovetio... Sed ĉiuj estis viktimoj de la sama "cerba" formado, de la samaj antaŭjuĝoj, de sama egoismo kaj por bone diri, de sama fariĝeeco, kies senco estas: "eco de tiuj, kiuj elmontras virton, sed kiuj fakte estas blindigitaj per orgojlo, hipokriteco kaj prestiĝo", tiu prestiĝo, kiu al malsataj malriĉuloj sin montras pere de belaj vilaoj, belaj kromedzinoj, brutaj policistoj kaj "fremdul-legianoj" ktp... Sed por ni, kiuj travivis la Hitleran "epopeon",



tiuj metodoj simple estis faŝistaj metodoj... Sed ĉu niaj nunaj potenculoj prikalkulis la lecionojn de Historio?

Hindoĉinio : ĉu dragonaĵoj aŭ civilmilitaĵoj?

Marde, la 22an de septembro 1934. Vilaĝo Sa-Hu-Jin. Hieraŭ min gastigis Tuluzano, t.e. preskaŭ sam-regionano. Li estas doganisto, eĉ doganestro. Jen elĉerpo el interparolado dum tagmanĝo kun aliaj amikoj:

- Ĉi tie mi bone estas, bone pagata, ne tro da laboro... Domaĝe, ke mi baldaŭ emeritiĝos. Niaj staploj kaj grenejoj estas plenplenaj de rizo, maizo, salo kaj... opio, kaj mia sola timo... la Komunistoj. Lastan jaron venis kelkaj miloj da ili, senarmilaj sed kun ruĝaj flagoj. Komence ili petis de ni manĝaĵon, sed kompreneble ni ne povis tuj konsenti, ĉar mi devis peti permeson de niaj ĉefoj... Ili do foriris, sed poste, la unuan de majo, ili revenis, samnombre. Mi ne diskutis kun ili, ĉar mi estis ricevinta ordonojn kaj... pafilojn. Sekve do, kun dek el miaj plej bravaj kunhelpantoj, armite per mitraliloj, per ununura pafado ni mortkuŝigis pli ol kvindek el ili... Kompreneble la aliaj forkuris, eĉ rapide... kaj ni tuj poste, kolektante la murditojn, konstatis ke preskaŭ ĉiuj estis manligitaj: ili estis ostaĝoj, "kunlaborantoj" (kun ni, francoj), kiujn la manifestantoj uzis kiel ŝirmilon.

... Kiam mi alvenis en vilaĝon Bang-Son, antaŭ policejo mi vidis kaptiton. Li estis ligita kiel kolbaso kaj sub tagmeza sunego, apogita kontraŭ blanka muro, kie la muŝaro svarmis kaj pikadis lin. Hodiaŭ oni devas pridemandi lin, diris al mi la ĝendarmo, antaŭ ol sendi lin al Pulo-Kondoro... (Pri Pulo-Kondoro ĉiuj ĉi tie en Hindoĉinio, eĉ francoj, parolas mallaŭte kaj buŝorele, kial? Tial ke tiu insuleto estas terura malliberejo, el kiu neniu revenas viva kaj en kiu oni terure traktas la punitojn - Bukenvald antaŭ ol oni parolos pri ĝi. La Hitleranoj nenion inventis...)

Ĉe krucvojoj, sur ĉiuj muroj, estas afiŝita la foto de unu aŭ pluraj suspektuloj (same kiel en la usonaj "western") kun oferto de mirinda monsumo, al kiu denuncos ilin.. Saman metodon ni ekvidis dum la Hitlera

okupado de Francio...

### Adiaŭoj al Sajgono

Post du monatoj da malsaneco en urba hospitalo, dank'al mirakla helpo de mia samurbano komandanto Batz, mi havis adiaŭan ceremonion, kiun la sportuloj organizis speciale por mi. Post futbala maĉo, mi estis invitita ĉirkaŭrajdi per biciklo la tutan stadion. Tie la Sajgonanoj min ovaciis, kiel tre malofte mi estis ovaciita... kaj tia ovacio konsolis min pri multaj "oficialaj ofendoj" kaj malgrandajoj kaj tio ankaŭ pensigis al mi, ke se la francaj oficialuloj estus konfidintaj la simplan popolon, verŝajne neniam oni estus forpelintaj ilin...

### Unuaj impresoj pri Angkor-temploj en Kamboĝio

... Ili estas kolosaj, grandiozaj, belegaj, teknike rimarkindaj. Supre de la ĉefaj monumentoj oni vidas ŝtonegojn de pluraj turoj, kiujn oni metis pli ol 20 metrojn alte, mi supozas...

En la areo de la malkovroj oni ĉiutage malkovras pli malpli grandajn sanktejojn kaj mi rimarkas, ke la vojoj, kiuj radias de la arbaro, estas plej ofte faritaj el longaj, unuopaj ŝtonegoj, kiuj similas tiujn, kiujn oni malkovras en Francio sur la malnovaj romiaj vojoj... Per kia ilaro la tiamaj t.n. "sovaĝuloj" scipovis kaj sukcesis krei tiom da mirindaĵoj? Kiam oni komparas la nunan malriĉan civiliznivelon de la nuntempaj popoloj, vere nenion oni komprenas unuavide... Kiom mi deziregus, ke milionoj da geĵumuloj el la tuta tero povu kiel mi viziti tiajn imponaĵojn! Por ke ĉiuj povu mediti pri la vaneco de sencela kaj malserioza vivo...

La malaperintaj civilizacioj montras al ni la vojon de estonto: plibonigi konstante la vivnivelon de ĉiuj homoj sur nia tero. Kaj tiun celon oni povas atingi nur plibonigante la moralan kaj kulturen nivelon de ĉiuj infanoj sur nia terglobo kaj ankaŭ la civitismon...

Mia morala kaj fizika sanstato en 1932 (skribita sur la ŝipo "Thedans", en Malaka markolo, la 2an de fe-

bruaro 1932)... Mi sentas sekvojn de mia malsano en Sajgono. Mi ofte febras kaj pli facile ol antaŭe laciĝas. Krome, mi timas baldaŭan mondmiliton. Plie, nek por Aŭstralio nek por Ameriko mi povis havigi al mi la necesajn vizojn. Pli grave, mi preskaŭ ne plu havas monon por longe daŭrigi... Post mia vizitado al Javo, kion mi povos, kion mi devos fari?

### Javo

Se praktike en 1932 Javo aperas al mi racie, home ekspluatata, same kiel Japanlando, kontraŭe, Sumatro estis tiam ankoraŭ tegita de virgaj arbaroj plejparte. En Javo, same kiel en Japanio, la tuta grundo estas ekspluatata ĝis kvadrata milimetro fare de tre densa kaj tre laborema popolo... Ŝajnas, ke la nederlanda gvidado estas ĉi tie "supera" por kunlabori kun la lokaj "indiĝenoj", inter kiuj estas multaj ĉinoj. En ĉiuj lokoj, ĉu en montaro, ĉu en valoj, irigacio estas racie ellaborita. La rizejoj estas belaj, verdaj, densaj kaj laŭvide, dank'al pluvoriĉa klimato, tre fruktodonaj. La insulo estas grandega ĝardeno, arte prizorgata. Kaj mi povas eĉ aserti, ke ĝi estas perfekta modelo, precipe por Francio en tiu epoko.

Tri ĉefaj zonoj karakterizas la klimatojn:

1. Marnivele, ĉiama varmego.
2. En altaj ebenaĵoj aŭ montaj regionoj, ideala, milda temperaturo, kvazaŭ franca klimato.
3. Ĉe altaj montpintoj regas ventegoj, frostoj kaj pluvegoj preskaŭ ĉiam. Tial akvo ĉie fluas, purega akvo, racie kolektata dank'al ne malpli racia irigacia reto.

En la sama tago, eĉ per biciklo, mi povas trairi la tri klimatajn zonojn.

En iuj lokoj mi rimarkas ofte virinojn duonnudajn super zono. Ili do elmontras siajn mamojn, kiuj cetere estas ne ĉiuj tre belaj, precipe tiuj de nejunaj personoj, kiuj laboras en rizejoj aŭ kiuj fiŝkaptas. Ĉi tie la nudeco estas natura afero kaj kontraŭe de eŭropaj virinoj, ili tute ne ofendiĝas, kiam mi rigardas ilin. Ili estas tute senhontaj kaj nekoketaj... Ĉiuj, eĉ geknaboj, fumas cigaredojn el speciala arba folio...

Tial ke la popolo estas ĉie tre densa, eĉ apud montopintoj, mi trovas ĉie vilaĝojn, kies vilaĝanoj estas ĉiam tre gastamaj, kiuj bone min akceptas kaj al kiuj mi facile povas aĉeti manĝaĵojn.

### Merapi-monto, montaro kaj emocia kanto...

Magelano, la 23an de marto 1932. Hodiaŭ mi vizitis la Merapi-monton, kiu estas ĉiam aktiva vulkano. Lastan jaron ĝi ankoraŭ erupciis kaj viktimitigis 18.000 personojn. De ĉi tie hodiaŭ, la vetero estas hela, ni perfekte vidas la tutan eksteraĵon de la monstro, kies pinto kulminas je 2500 metroj kaj el kiu efektive ni rimarkas fumon.

Ni veturas per aŭto kaj transiras kvietajn vilaĝojn kaŝitajn en bambua verdaĵo, meze de rizejoj, kiuj ŝtupe ĉirkaŭas ilin per verdplena haŭto. De tempo al tempo mi tamen vidas meze de tiu verdaĵo dubajn nigrajn spurojn de cindroj, kiuj paradokse fekundigas iom post iom tiun bruligitan grundon.

Survoje ni renkontas karavanon de etaj ĉevaloj, kiuj transportas selŝarĝe ĉiajn varojn. Tion mi neniam vidis en Ĉinio... Kompare kun la loĝantoj de la marbordo la homoj en tiuj montoj estas tipoj belegaj, pli grandaj, pli fortaj, kun rimarkinda muskolaro, ne ksenofobiemaj kaj tial tre gastamaj.

Subite ni devas piediri, ĉar ni eniras en ĉiutempan zonan de irupcio. La pejzaĝo estas ĉie bruligita. Arboŝtipoj, duone karbigitaj, starigas al ĉielo siajn kriplan branĉaron kaj torditajn radikarojn, kiuj elvokas monstrajn nigrajn serpentojn.

Nun ni alvenas en lafan riveregon, kiu malfluidiĝis. Apud tiu infera rivero aperas tute nova mortkampa tombejo, kiu atestas, ke ĉi tie antaŭ ne longe vivis homoj, kiuj pereis fulme, pro tiu kataklismo. Mallonga skribaĵo atestas, ke ĉi tie 200 personoj estas enterigitaj... Tero kaj rokaro malaperis; lafo, lafaĵo ĉion tegas, formante skvamojn, kies malglataĵoj tranĉas kiel vitro.

Miaj esperantistaj gvidantoj diris: "La elradianta varmeco estis tiom granda, ke de nia hejmo (ĉirkaŭ 15 kilometroj de ĉi tie) ni sentis ĝin. Precipe tiu temperaturo kaŭzis la plej grandajn detruojn. Pro tio,

en 2000 ĝis 3000-metra radio ĉiuj vivantaĵoj estis karbitaj. (Saman konstaton dek jarojn poste oni faris pri la atomeksplodo en Hiroŝimo).

Singarde marŝante en torentejo, ni revenis piede. Super niaj kapoj, alta roka krutaĵo kaŝis nin. Subite, kortuŝa, purega kanto leviĝis super niaj kapoj. Nostalgia kanto de simpla kampara knabino, kiu trilis en la silento de tiu montopinto. Fakte ni ne komprenis la vortojn, sed tiel ĉarma kaj neatendita estis tiu kanto, ke ni surprize kaj diskrete levis niajn kapojn por apenaŭ ekvidi junan praloĝantinon duonnudan, kiu tute simple kolektas herbaĵojn per granda tranĉilo.

Ni estis tie, tri eŭropanoj. Kaj ni rigardis unu la alian silente kaj kvazaŭ religie aŭskultis tiujn notojn falantajn de la ĉielo, kiuj atestas vivĝojn, liberecon kaj precipe tiom da nedifinita naiveco. Malofte, eĉ de opera kantistino ni aŭdis tiel kristalan voĉon, kies sonoj estas tiel helaj, tiel puraj... Unu el ni senpripense malkovriĝis kaj nia kantulino lin ekvidis. La sorĉo estis rompita. Kvazaŭ cervineto akcelita per pafilo, ŝi forkuris, tre me premante kontraŭ siaj mametoj la herban faskon, dum ŝia serpeto ekbrilis pro timemo.

Kelkajn minutojn poste ni alvenis en mezepokan vilaĝeton, kie nia atento estas altirita de "sovaĝa muzikistaro". En duona lumo de placeto kunvenis homamaso antaŭ du muzikistoj kaj tri dancistoj. Verŝajne ni ĉeestis aŭtentikan spektaklon de trobadoroj, kiel devis okazi en Franclando pasintan jarcenton?

### F O R M O Z O (ĉine: Tajvano)

La loĝantaro konsistas el praloĝantoj, aŭ indigeoj (de alia raso ol ĉinoj). Ĉi tiuj fakte sukcesis ĉi tie kion ili celas ĉie en Pacifiko: t.e. okupi la tutan insulon. Fine, la Japanoj estas (en 1932) la lastaj okupantoj. Depost la venko de Maŭ en Ĉinio, Ĉan-kaj-ĉek fariĝis la diktatoro de Formozo. Li tiel kreis konstantan tutmondan militfajrejon.

Ĝuste kiam nia ŝipo alvenas antaŭ la Formoza marborda, subite eksplodas la minacanta ŝtormo: la vento

blovadas fortege kaj tute ne eblas restadi sur la ferdeko. Nia ŝipo, kiom ajn dikega ĝi estas, estas skuata kvazaŭ pajlero. Ĝi elakviĝas, stariĝas duonvertikale, ruliĝas kaj tangas terure. La maro bolas, furiozas. Kolosaj ondegoj, veraj akvomontoj, falegas sur la ferdekojn. La tuta marareo estas nur akvokiriloj, monstraj plisegoj, kun infera bruoj. La temperaturo ege malleviĝis. Dum tiu krepusko oni povus kredi pri proksima mondofino. Ĉiuj, inkluzive de mi, ŝlosas sin en sia kajuto kaj kuŝejoj... por provi dormi la tutan nokton.

Konsekvenco de tiu ŝtormego: la rapida poŝta ŝipo, kiun ni devis renkonti por transbordigi poŝtajon, foriris antaŭ nia alveno por eviti troviĝi proksime de la marbordo dum tiu diluvo.

Frumatene, la ŝtormego iom kvietigis kaj nia ŝipestro profitas de tiu kvietigo por alproksimiĝi singarde al la tero. Iom post iom, kun la sunleviĝo, la unuaj sunradioj balaas la nebulojn kaj kvietigas la venton. Baldaŭ, sunradiata, la marbordo aperas al miaj mirigataj okuloj en sia tuta majesta beleco. Ĝi montras netraireblan muregon el nudigitaj kaj verŝajne nefruktodonaj montaroj. Nenia homa loĝejo vid-ebligas en tiu dezerta horizonto, sed kontraŭe subite aperas, ĝuste antaŭ ni, terurega pinta roko ĉirkaŭita de rokaroj samnivelaj kiel la maro...

Post memorinda formalajo mi rajtis elŝipiĝi kaj promeni surtere, sed oni rigore malpermesis al mi foti la havenon de Kiruno. Mi do povis nur noti kelkajn impresojn. Tujkaj okulfrape la malsimileco de la tri civilizoj montriĝas ĉi tie. Moderna, pureca, komforta urbo: la japana. Mallargaj, malbonodoraj, sensunaj strataĉoj, en kies labirintoj svarmas malriĉa, bruega, neglektema homaro: la ĉina. En ĉinaj kvartaloj mi ankoraŭ vidis la tiel oportunajn porteblajn seĝojn, oportunaj pro la mallargeco de la stratoj... En orienta flanko aperas mizeregaj vilaĝoj, ĉirkaŭitaj de malgrasaj rizejoj, flanke de la kruta senfrukta monto sub suno nepacigebla... ĉu atesto de ĉina obstinego?

Iom apud markvartalo mi denove rimarkis la neeviteblan kanalon, kies koton oni zorge kolektas por fekundigi la sterilan grundon de tiu montplena regiono.

Kaj laŭlonge de japanaj kvartaloj mi rimarkis... japanajn prostituinojn. Sed en ĉinaj kvartaloj, vi demandas min? Pri tiuj moroj la ĉinoj estas pli diskretaj ol la japanoj. Oni vidas nenion ĉinan "belulinon" sur la stratoj, tamen mi scias, ve, ke prostituo des pli ekzistas, ju pli malriĉa estas la popola tavolo.

Mi revenis al la ŝipo je la 17a kaj mire mi konstatis, ke mi estas la unua el ĉiuj pasaĝeroj. Mi estis apenaŭ sur la ferdeko, kiam ekturmentis min japanaj kaj ĉinaj bazarulinoj, kiuj nepre volas vendi al mi "memoraĵojn". Je la 19a la lastaj japanaj pasaĝeroj revenis... duonebriaĵaj, kaj invitis min daŭrigi sur la ŝipo la lastan liberan festnokton. Mi ial rifuzis. Sub rimarkinda lunlumo, en kvieta nokto, malrapide kaj majeste nia ŝipo reforiris nun laste al Japanlando... Antaŭ ol kuŝiĝi, vole nevole (ĉar tia estas la japana gastamo) mi devis konsenti trinki bieron kun miaj novaj amikoj. Kaj domaĝe por mi, ĉar mi malsanis parton de la nokto!

o o

Fakte, Esperanto efektivigis la promesitan miraklon!

Mi foriris de Japanlando el Curuga, per ŝipo, kompreneble, la 28an de aprilo 1932. Akompanis min mia amikino kaj aliaj amikoj esperantistoj. Kiam fine mi ne plu vidis la marbordon kaj sur la kajo Fraŭlinon Oouada kaj aliajn, kiuj flirtigas verdajn flagetojn, miaj okuloj eklarmis... Adiaŭ, amikino Inako, en vi mi salutas la fratecan Japanlandon kaj ĉiujn japanlandanojn... la neforgeseblan anaron de tiu admirinda kaj aminda popolo, kiu min akceptis, gastigis, helpadis en ĉiuj kaj ĉiaj okazoj (kiel efektive mi, la ne-grava malriĉa proleto eĉ ne povis imagi, eĉ ne deziris...). Jen la vera leciono de mia bicikla vagado: Esperanto pruvis al mi, ke la tuthomara fratigado ne estas utopio, ĝi estas ebla, kia ajn estas la religio, raso, eĉ klaso aŭ nacieco de ĉiuj homoj. Pacon do al bonvolemaj homoj, pere de "neŭtrala lingva fundamento", se ili nur estas kore sinceraj...

Nostalgio?

... Irkutsk, Kazan, Novosibirsk... Kiom da kortu-  
 ŝaj aŭ malgajigaj aŭ komikaj memoraĵoj pasas denove  
 antaŭ miaj okuloj! Tamen, iom post iom nova sento,  
 kiun delonge mi forbatis, sin trudas al mi... Nos-  
 talgio, nepra bezono revidi patrujon. Kiu neniam el-  
 landiĝis, tiu eble neniam povos kompreni tiun senton,  
 la emociion, kiu korprenas la vojaĝanton, kiam li sen-  
 tas, ke ĉiuj tak-tak-tak de vagona rado similas la  
 baton de nia korhorloĝo, ke ĉiu sekundo proksimigas  
 nun la momenton, kiam ni povos revidi karulojn, kaj  
 eĉ, por mi... iom manĝi. Mi ja ne plu havis monon por  
 aĉeti manĝaĵon post akiro de vagonara bileto, kiam mi  
 atingis la germanan landolimon.

Sed tamen kaj fine, jen la patruja landlimo: Franc-  
 lando, la reĥejmiĝo. Nun nepriskribebla emocio min  
 stringas...

Kaj spite ĉion (pro blinda burokratiismo) la fran-  
 caj oficistoj postulas de mi, kion ne postulis eĉ so-  
 vetiaj : ĉio de mi, de mia pasporto ĝis la plej mal-  
 grandaj detaloj de miaj pakaĵoj, estas funde esplorata  
 de policoistoj kaj doganistoj. Fakte, Francio, mia patr-  
 ujo reakceptas min, kiel ĉie en franca regno, t.e.  
 kvazaŭ krimulon, almenaŭ kvazaŭ grandan suspektulon.  
 Ho, demokratio! Kaj de unu tagnokto mi estas nenion  
 manginta nek trinkinta...

Parizo

Tiu nova kontakto kun Parizo, kun Francio, post kvar  
 jaroj da foresto, estas por mi neforgesebla kaj eĉ ne-  
 priskribebla... Forgesitaj miaj afliktoj, mia fiakcepto  
 ĉe la landlimo! Parizo reaperas al mi tia, kia ĝi fakte  
 estas en tiu belega printempa suna tago: Lumurbego.

Piede - ĉar mi havas eĉ ne unu frankeron - mi iras  
 ĉe miajn kromgepatrojn, Gesinjoroj Filhol, kiuj min ak-  
 ceptas kiel atendite : gepatre, korinkline, tute nature,  
 kun larĝe malfermitaj brakoj, kiel ĉiam. Ha, gebrav-  
 uloj! Je la komenco de tiu return-vojaĝo, feliĉe trov-  
 iĝis ankaŭ S-rino Majzlis, ankaŭ alia patrino: sovetia,  
 kaj ĉi tie, nova, infanjara panjo... Jen do kio povas  
 esti nostalgio. Kiel dolĉa por ni, viretoj, povas esti



virina delikateco, virina patrineco...

Ges-roj Filhol min gastigis du tagojn kaj prunte-donis al mi la necesan monon por aĉeti novan biciklon, tiel ke, reveninte en mian naskiĝurbon, mi povu tuj rekomenci labori senprokraste kaj tiel repagi rapide mian ŝuldon.

Cetere, estis al mi dolĉe retroiri hejmen, transirante lastan fojon mian belan patrujon. La vetero estis milda kaj bela kaj pro tio kaj ankaŭ pro neceso mi tranoktis rekte surkampe... Malgraŭ la beleco kaj dolĉeco de la franca klimato, mi senŝovinisme spertis, ke ankaŭ en aliaj mondopartoj oni povas trovi ĉarmon. Sed ĉi tie mi okulfrape povas sperti, ke la gastamo de francoj ne estus tiom videbla, kiom de multaj aliaj popoloj... aŭ t.n. "sovaĝuloj" eksterlande...

Tiel mi trafis la pavimon de la nacia vojo n-ro 10a, kiu trairas Liburnon. Ĉi tie mi fine haltis ĉe Suŝekajo por admiri la belegan vidpunkton de la kunfluejo de riveroj Dordonjo kaj Islo, kiun superas la vinber-eja monteto de l'mondfama Fronsak.

Tamen lastan nokton mi devis tranokti en mia ne malpli dolĉa landa arbaro. Lastan fojon, mi dormis sub belegaj ŝteloj, meze de komforta pinfolia lito, lulate de cikadaj kantoj kaj de noktobirdaj triloj, apud kristala fonteto, kiu matene utilis al mi kiel banujo. Interna ĝojo tiam anstataŭis mian antaŭan nostalgion. Ĉiuj arboj, ĉiuj kampoj nun min rekonis kaj mute sed okulfrape min reakceptis tutkore. Post tri horoj mi estas hejme, mi revidos mian panjon, kiu sopire atendas min.

Efektive, kvankam en mia vilaĝo Lavardak, ĉiu konas la aliajn, mia reveno frumatena okazis nevidite. Ĉiuj jam estis en laborejo, inkluzive de mia patro. Mia panjo simple diris al mi dialekte: "Fine, aĉulo, vi tamen revenis". Sed por mi tiu popola eldiro fakte kaŝas la tutan trezoron de profunda patrina amo, kiu nek povas nek scias sin esprimi, en kruĉa kampa dialekto.

Vespere, kiam mia patro revenis de la laboro, kompreneble familia festo estis aranĝita por mi.

Nepre problemo urĝis por mi : labori, relabori kiel eble plej rapide por reakiri vivnecesan monon. La morgaŭon mi do redungiĝis kiel ĉarpentisto... Ve, post

nur unu tago da laborado, la duan tagon, frumatene, min trafis grava laborakcidento, frakasante la dekstran piedon... Tiu akcidento ruinigis mian tutan postan vivon. Precipe, ĝi malfruigis eĉ longe la kompiladon de miaj notoj kaj sekve la verkadon de tiu ĉi rakonto.

### Fina konkludo

Mi memorigas, ke mia vojaĝa celo estis duobla: Unue, studi memvide la ĉefajn kaŭzojn de militoj. Due, pruvi al mi kaj al aliuloj, kion povus fari por paco la neŭtrala, tutmonda lingvo Esperanto kiel internacia, lingva ilo kaj rimedo. Mi substrekas, ke de naskiĝo mi estas proleta ido, t.e. laŭ difino, laborulo kaj kanonkarno. En mi mi rekonas ĉiujn proletojn de la terglobo kaj mi pensis ilin helpi, precipe por ke la estontaj generacioj ne faru denove la samajn erarojn aŭ kulpojn, kiujn faris miaj antaŭuloj kaj samtempoj.

Mi substrekas ankaŭ, ke militoj estas antaŭ ĉio homkoraj miskvalitoj, tial ke militemulojn oni trovas en ĉiuj medioj, eĉ, bedaŭrinde, ĉe proletaj rondoj. Kiel ĝeneralajn konkludojn mi skribos nur jenon: Kontraŭe de tio, kion oni instruis al mi sur lernejaj sidiloj ("se ci volas pacon, preparu militon"), necesus denun kaj iom post iom apliki la devizon: "Se ci volas pacon, pacon ci preparu!" Tio estas, antaŭ ĉio, forĵeti ĉiajn naciecajn propagandojn, precipe la ŝovinismeman kaj revengan. Ĉie en la tuta terglobo, en ĉiuj naciaj popollernejoj, per radio, kino, gazetaro ktp, oni zorgu pri tiu nova propagando.

Konsideri ĉiujn homojn el ĉia ajn mondoparto, el ĉia ajn haŭtkoloro, el ĉia ajn religio, kiel egalrajtajn, leĝe kaj fakte.

Ankaŭ pripensigi ĉiujn, ke la plej malgranda, eĉ la unuavide plej negrava okazaĵo en la tuta terglobo ne plu estas al ni fremda, kaj tial ne devas kaj ne povas lasi nin indiferentaj. Du ekzemploj: Geknaboj, kiam vi forĵetas malfreŝan panon, ĉu vi konscias, kie, aliloke en la mondo, milionoj da infanoj kiel vi, malsate mortaĉas? Kiam, pro humorsalto, vi, dorlotita infano aŭ junulo, ial frakasas la privatan aŭ publi-

kan bienon (tiom malfacile starigitan de viaj antaŭuloj), komprenu, enkapigu forte, ke por ni, la plej la plej mizeraj, necesos, vole nevole, frue malfrue, ke ni repagu ĉiujn difektitajojn.

Enkapigu, ke nia vivnivelo ĉiam kaj ankoraŭ suferas de la militdetruoj de la pasintaj tempoj : precipe de la tri lastaj mondmilitoj (Hindoĉina-Usona estas la tria), ne forgesu...

La elspezojn, kiujn oni dediĉas por detruoj, mortigi, oni ne povas havi por helpi la diversajn mizerulojn de la propra lando : maljunulojn, malsanulojn ktp, kaj tio kian ajn tendencon havas via registaro. La soveta kaj ĉinia regnoj estas nuntempe la plej okulfrapaj ekzemploj de la modernaj tempoj...

Kontraŭe, la nedetruitaj landoj, kia Usono, ekzemple, estas la plej prosperaj. Ĉu vi komprenas tion, amika leganto?

### Pri rimedoj de mia mondvojaĝo

Mi kredas, ke mi sufiĉe korekte kaj longe demonstris pri la internacieco de Esperanto, kiu ebligis al mi konatiĝi kun geviroj el ĉiuj nacioj, klasoj, religioj ktp. En ĉiuj mi retrovis homon, fraton, diofilon, kaj Esperanto ebligis al mi fratiĝi kun ĉiuj, ĝuste kion ĝi promesis al mi.

Kaj biciklo? Mi konsideras tiun inventon la plej mirinda kaj grava el la tuta 20a jarcento, eĉ antaŭaviado, ĉar neniam aviadilo povos helpi simplan unuopan homon kiel biciklo kaj biciklo-similaĵoj (mi volas paroli pri aŭtomobilo).

Fine, lastan lecionon de mia monda irado mi eltiras el tiu germana proverbo: lernu ion kaj vi ion scios, kaj tiel tiu scio iam ajn servos al vi. Mirinde, por ne diri: mirakle, ke la sorto ebligis al mi lerni unue stenografion kaj due Esperanton kaj...biciklan emon kaj povon! Ili estis la tri necesaj iloj aŭ rimedoj por efektiviĝi mian faton... Ĉar fakte, en la 20a jaro, io pelis min antaŭen.

Post duonjarcento da malproksimiĝo, mi pripensis, ke, se mi devus rekomenci mian vivon (en samaj kondiĉoj) mi tute same farus.

Postskribo

Leginto, mi supozas, ke vi legis tiujn eltirojn kun atento kaj intereso, ĉu ne? Ĉu vi aprobas mian deziron publikigi mian tutan manuskripton antaŭ mia proksima morto? (Mi ja estas nun 68-jaraĝa).

Zamenhof jam antaŭrespondis jese, kiam li verkis: "Ni semas kaj semas, neniam laciĝas, pri tempoj estontaj pensante..."

Mi pensis kaj ĉiam pensas, ke mia modesta verko ĉiam povos interesi gejunulojn, precipe gelaboristojn. Viaj respondoj sukcesigos - aŭ kondamnos - mian tutan vivon... Ĉu mi vere estis utopiulo? Revulo? Idioto?

Serene mi atendas vian verdikton. Antaŭajn dankojn! Kaj spite ĉion, vivu Zamenhof, vivu Esperanto kaj ties interna ideo de universala fratigado kaj pacigado de la tuta homaro!

(Tiuj eltiroj estas kruda mallongigo de 1500 manskribitaj paĝoj, kiuj detalas ĉion interesan por ĉiuj. Ĝi estas tuj eldonebla en franca lingvo kaj parte per esperanto.)



**Note de LJP-broŝurservo:** Ni petas la legantaron bonvole sendi sian vidpunkton pri la ĉi-supra demando de kdo Alfa-Betá al jena adreso:

La Juna Penso, F 47340 Laroque Timbaut, Francio  
kiu transsendos.

